

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ**

**НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ДЕРЖАВНОГО
БУДІВНИЦТВА ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ**

*Серія «Наукові доповіді»
Випуск 11*

І. М. БАЛАКАРСЬВА

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ
РЕГУЛЮВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ
ТОВАРІВ, ЩО ВВОЗЯТЬСЯ В УКРАЇНУ:
ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА**

**Харків
«Оберіг»
2013**

УДК 342.951:346.544.4
ББК 67.9(4УКР)301
Б20

Серія заснована у 2012 р.

*Видання рекомендовано до друку вченою радою
Науково-дослідного інституту державного будівництва
та місцевого самоврядування НАПрН України
(протокол № 9 від 05.09.2013 р.).*

Рецензенти:

В. М. Гаращук, д-р юрид. наук, проф., член-кор. НАПрН України;
Н. Б. Писаренко, канд. юрид. наук, доц.

Редакційна колегія:

Ю. П. Битяк, д-р юрид. наук, проф.; *В. П. Колісник*, д-р юрид. наук,
проф.; *М. П. Кучерявенко*, д-р юрид. наук, проф.; *О. В. Петришин*, д-р
юрид. наук, проф.; *С. Г. Серьогіна*, канд. юрид. наук, доц. (голов. ред.);
І. В. Яковюк, канд. юрид. наук, доц. (заст. голов. ред.)

Балакарєва І. М.

Б20 **Адміністративно-правове регулювання забезпечення якості товарів, що ввозяться в Україну: загальна характеристика / І. М. Балакарєва. – Х. : Оберіг, 2013. – 72 с. – (Серія «Наукові доповіді», вип. 11). ISBN 978-966-8689-15-5**

У науковій доповіді розглядаються теоретичні питання адміністративно-правового регулювання забезпечення якості товарів, що ввозяться в Україну: сутність, форми та методи такої діяльності, етапи розвитку вітчизняного законодавства у досліджуваній сфері.

Для науковців, викладачів, аспірантів, студентів, практичних працівників.

ISBN 978-966-8689-15-5

УДК 342.951:346.544.4
ББК 67.9(4УКР)301
© І. М. Балакарєва, 2013
© НДІ державного будівництва
та місцевого самоврядування
НАПрН України, 2013

**NATIONAL ACADEMY
OF LEGAL SCIENCES OF UKRAINE**

**SCIENTIFIC AND RESEARCH INSTITUTE
OF STATE-BUILDING AND LOCAL SELFGOVERNANCE**

*Scientific reports series
Vol. 11*

I. M. BALAKAREVA

**ADMINISTRATIVE AND LEGAL REGULATION
OF THE QUALITY OF GOODS IMPORTED
TO UKRAINE: GENERAL DESCRIPTION**

**Kharkiv
«Oberig»
2013**

Балакарева И. Н. Административно-правовое регулирование обеспечения качества товаров, ввозимых в Украину: общая характеристика.

В докладе исследованы теоретические вопросы административно-правового регулирования обеспечения качества товаров, которые ввозятся в Украину. Путем анализа особенностей, целей и роли в регулировании соответствующих общественных отношений сформулировано понятие административно-правового регулирования обеспечения качества товаров, ввозимых в Украину. Рассмотрены особенности становления отечественного законодательства по вопросам обеспечения качества товаров, которые ввозятся в Украину, раскрыты его содержание и основные тенденции современного развития. Выделены правовые и неправовые формы такой деятельности. Установлено, что в упорядочении общественных связей, обусловленных обеспечением качества импортируемых товаров, ведущая роль принадлежит административным методам, использование которых иногда приводит к чрезмерному вниманию представителей власти к субъектам предпринимательства.

Balakareva I. M. Administrative and legal regulation of the quality of goods imported to Ukraine: general description.

The thesis is devoted to the research on the problems concerning the theoretical issues of administrative and legal regulation of the quality assurance of goods imported to Ukraine. The notion of administrative and legal regulation of the quality assurance of goods imported to Ukraine is formulated through the analysis of features, objectives and the role of corresponding social relations in such regulation. The essence, form and methods of administrative and legal regulation of the quality assurance of goods imported to Ukraine are investigated. On the basis of theoretical research and analysis of existing legislation the classification according to different criteria of subjects of administrative and legal regulation of the quality assurance of goods imported to Ukraine is proposed. The author also examines the legal forms of administrative and legal regulation of the quality assurance of imported goods. Their general characteristics and features are presented.

ЗМІСТ

1. Становлення та зміст законодавства України з питань забезпечення якості імпортованих товарів	6
2. Сутність та форми адміністративно-правового регулювання забезпечення якості товарів, що ввозяться в Україну	31
3. Методи адміністративно-правового регулювання забезпечення якості імпортованих в Україну товарів	43

1. СТАНОВЛЕННЯ ТА ЗМІСТ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ З ПИТАНЬ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ІМПОРТОВАНИХ ТОВАРІВ

Становлення вітчизняного законодавства про якість товарів, що ввозяться в Україну, відбувалося протягом певного періоду, який включає, на нашу думку, декілька етапів.

Перший етап розпочинається в 1991 р. – з набуттям Україною незалежності – та продовжується до 2000 р. Він характеризується наявністю законодавчих актів, які набули чинності ще за радянських часів, але за своїм змістом вже не відповідали тим умовам економічного розвитку, що склалися. У цей же період прийнято низку важливих нормативно-правових актів, які стосувались питань забезпечення якості будь-якої продукції, в тому числі імпортованої.

Так, Законом УРСР від 16 квітня 1991 р. «Про зовнішньоекономічну діяльність» встановлено, що на територію України дозволяється імпорт лише тих товарів, які за своїми технічними, фармакологічними, санітарними, фітосанітарними, ветеринарними та екологічними характеристиками не порушують мінімальних умов національних стандартів та вимог¹. У разі відсутності національних стандартів та вимог щодо певного товару застосовуються відповідні міжнародні або іноземні стандарти та вимоги, які діють у провідних країнах-експортерах зазначених товарів. Технічні, фармакологічні, санітарні, фітосанітарні, ветеринарні та екологічні вимоги, а також процедури їх застосування не можуть використовуватись

---

¹ Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон УРСР від 16.04.1991 р. № 959-ХІІ // Відом. Верхов. Ради УРСР. – 1991. – № 29. – Ст. 377.

з метою створення нетарифних бар'єрів для здійснення зовнішньоекономічної діяльності її суб'єктами.

Товари, що імпортуються на територію України, підлягають обов'язковій сертифікації на предмет їх відповідності фармакологічним, санітарним, фітосанітарним, ветеринарним та екологічним нормам, якщо відповідні вимоги діють і щодо аналогічних товарів національного виробництва. До таких товарів застосовується національний режим їх сертифікації. У разі імпорту товарів, що не мають аналогів в Україні, суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності, який здійснює імпорт, повинен пред'явити сертифікат, що засвідчує відповідність характеристик цього товару чинним міжнародним стандартам і вимогам або національним стандартам і вимогам країни, яка є провідною в експорті цих товарів. Іноземні суб'єкти господарської діяльності можуть пред'являти сертифікати, що засвідчують відповідність товару стандартам і вимогам, які діють у країні іноземного експортера, якщо Україна уклала угоду з відповідною державою про взаємне визнання результатів сертифікації товарів.

12 грудня 1991 р. Верховною Радою України затверджено Митний кодекс України, де у ст. 18 вказується, що товари та інші предмети, які переміщуються через митний кордон України, окрім митного контролю, можуть підлягати санітарному, ветеринарному, фітосанітарному, радіологічному та екологічному контролю¹.

15 грудня 1993 р. приймається нова редакція Закону України «Про захист прав споживачів», в якому закріплюються права споживачів на: належну якість продукції та обслуговування; безпеку продукції, інформацію про товари (роботи, послуги); відшкодування збитків, завданих товарами (роботами, послугами) неналежної якості, а також шкоди, заподіяної небезпечними для життя і здоров'я людей товарами (роботами, послугами) у випадках, передбачених

---

¹ Митний кодекс України від 12.12.1991 р. № 1970 // Відом. Верхов. Ради України. – 1992. – № 16. – Ст. 203.

законодавством; звернення до суду та інших уповноважених органів державної влади за захистом порушених прав; об'єднання в громадські організації споживачів¹.

Законом України від 30 червня 1993 р. «Про карантин рослин» передбачається проведення обов'язкового фітосанітарного контролю карантинних матеріалів та об'єктів, які перетинають кордон України та межі особливих карантинних зон. Законом встановлено, що ввезення в Україну підкарантинних матеріалів провадиться за наявності фітосанітарного сертифіката, що видається державними органами з карантину і захисту рослин країни-експортера, та карантинного дозволу на імпорт, що видається Головною державною інспекцією з карантину рослин України². На виконання Закону Головною державною інспекцією з карантину рослин розроблено Правила фітосанітарного контролю на державному кордоні України, якими визначено загальні правові, організаційні та фінансово-економічні основи здійснення такого контролю на кордоні України³.

У 1993 р. Кабінет Міністрів України приймає два Декрети: «Про стандартизацію і сертифікацію» та «Про державний нагляд за додержанням стандартів, норм і правил та відповідальність за їх порушення». Останнім встановлено правові основи нагляду за додержанням стандартів, норм і правил суб'єктами підприємницької діяльності, визначено відповідальність за порушення цих стандартів, а також систему

---

¹ Про внесення змін і доповнень до Закону Української РСР «Про захист прав споживачів»: Закон України від 15.12.1993 р. № 36 // Відом. Верхов. Ради України. – 1994. – № 1. – Ст. 1.

² Про карантин рослин: Закон України від 30.06.1993 р. № 3348 // Відом. Верхов. Ради України. – 1993. – № 34. – Ст. 352.

³ Про затвердження Правил фітосанітарного контролю на державному кордоні України: наказ Міністерства сільського господарства і продовольства України, Головної державної інспекції з карантину рослин України від 25.09.1996 р. № 72 [Електронний ресурс] // Законодавство України: офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0754-96/ed19960925>.

органів нагляду, їх функції, повноваження та форми діяльності¹. Об'єктом нагляду за цим Декретом є імпортна продукція, яка має відповідати чинним в Україні стандартам, нормам і правилам стосовно безпеки для життя, здоров'я і майна людей й навколишнього природного середовища.

Декретом Кабінету Міністрів України «Про стандартизацію і сертифікацію» визначено правові та економічні основи систем стандартизації та сертифікації, встановлено організаційні форми функціонування цих систем на території України. Зокрема в ньому зазначено, що державні стандарти України містять обов'язкові та рекомендовані вимоги.

До обов'язкових належать такі, що забезпечують безпеку продукції для життя, здоров'я і майна громадян, для навколишнього природного середовища, її сумісність і взаємозамінність, а також вимоги до методів випробувань цих показників. Обов'язкові вимоги підлягають безумовному виконанню органами виконавчої влади, всіма підприємствами, установами, організаціями та громадянами-суб'єктами підприємницької діяльності. Рекомендовані вимоги державних стандартів підлягають безумовному виконанню, якщо це передбачено законом. Ці вимоги включаються до договорів на розробку, виготовлення та поставку продукції.

Декретом встановлено, що з метою запобігання реалізації небезпечної продукції, сприяння споживачеві в компетентному її виборі, створення умов для участі суб'єктів підприємницької діяльності в міжнародному економічному, науково-технічному співробітництві та міжнародній торгівлі здійснюється сертифікація продукції. Відповідність продукції, яка ввозиться і реалізується на території України, національним стандартам, має підтверджуватися сертифікатом відповідності чи свідоцтвом

---

¹ Про державний нагляд за додержанням стандартів, норм і правил та відповідальність за їх порушення : Декрет Кабінету Міністрів України від 08.04.1993 р. № 30-93 // Відом. Верхов. Ради України. – 1993. – № 23. – Ст. 247.

про визнання, виданим або визнаним центральним органом виконавчої влади з питань технічного регулювання або акредитованим в установленому порядку органом із сертифікації, який уповноважений на здійснення цієї діяльності в законодавчо регульованій сфері¹.

Важливим кроком у напрямку забезпечення прав споживачів на якісну продукцію стало прийняття 1994 р. Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення». Законом підтверджено, що державні стандарти мають вміщувати інформацію щодо вимог безпеки продукції для здоров'я і життя населення. Продукція, щодо якої такі вимоги встановлено, підлягає обов'язковій сертифікації. У ст. 16 Закону вказується, що підприємства, установи, організації та громадяни можуть ввозити з-за кордону сировину, продукцію (вироби, обладнання, технологічні лінії тощо) і реалізовувати чи використовувати їх в Україні лише за наявності даних щодо безпеки для здоров'я населення, а в разі їх відсутності лише після отримання позитивного висновку державної санітарно-гігієнічної експертизи. Законом встановлено адміністративну відповідальність та фінансові санкції за реалізацію на території України імпортової продукції, яка не відповідає вимогам стандартів щодо безпеки, а також чинним в Україні санітарним нормам².

Прийнятим у 1996 р. Законом України «Про лікарські засоби» передбачається можливість ввезення на територію держави лікарських засобів, зареєстрованих в Україні за наявності лише сертифіката якості, виданого виробником. Незареєстровані лікарські засоби можуть ввозитись на митну територію України для проведення доклінічних досліджень і

---

¹ Про стандартизацію і сертифікацію : Декрет Кабінету Міністрів України від 10.05.1993 р. № 46-93 // Відом. Верхов. Ради України. – 1993. – № 27. – Ст. 289.

² Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення : Закон України від 24.02.1994 р. № 4004 // Відом. Верхов. Ради України. – 1994. – № 27. – Ст. 218.

клінічних випробувань, реєстрації лікарських засобів в Україні (зразки препаратів у лікарських формах), експонування на виставках, ярмарках, конференціях тощо без права реалізації та індивідуального використання громадянами¹. Зауважимо, що, незважаючи на досить тривалу дію вказаного Закону (майже 15 років), дана стаття не зазнала суттєвих змін.

5 грудня 1996 р. Верховна Рада України приймає низку нормативно-правових актів, що стосуються питань ветеринарної медицини. Викладений у новій редакції Закон України «Про ветеринарну медицину» визначає вимоги щодо ветеринарно-санітарної безпеки продуктів тваринництва та охорони довкілля, повноваження державних органів, права та обов'язки підприємств, установ, організацій і громадян у сфері забезпечення ветеринарного та епізоотичного благополуччя, карантину тварин, встановлює порядок здійснення державного ветеринарного контролю. Даний Закон доповнено статтею щодо організації здійснення ветеринарного контролю на державному кордоні та транспорті. Передбачається створення регіональних служб ветеринарного контролю з метою запобігання занесенню в Україну особливо небезпечних (у тому числі карантинних) хвороб тварин, а також хвороб, спільних для тварин і людей.

Пропуск через митний кордон тварин, продуктів тваринного походження, готових харчових продуктів, сировини тваринного походження, кормів тваринного та рослинного походження та інших вантажів, підконтрольних службі державної ветеринарної медицини, дозволяється тільки після проходження обов'язкового ветеринарного контролю, який проводять спеціалісти відповідних регіональних служб, митниць і митних постів. Ввезення тварин, продуктів і сировини тваринного походження та інших вантажів, в'їзд транспортних засобів, що підлягають обов'язковому ветеринарному контролю, допускається за наявності документів, передбачених міждержавними угодами, та за умов додержання ветеринарних

---

¹ Про лікарські засоби : Закон України від 04.04.1996 р. № 123 // Відом. Верхов. Ради України. – 1996. – № 22. – Ст. 86.

вимог¹. Законом України «Про відповідальність підприємств, установ та організацій за порушення законодавства про ветеринарну медицину» встановлено адміністративну відповідальність за правопорушення у галузі ветеринарної медицини².

23 грудня 1997 р. датовано Закон України «Про якість та безпеку харчових продуктів і продовольчої сировини». Цим актом встановлено правові засади забезпечення якості та безпеки харчових продуктів і продовольчої сировини, врегульовано відносини між органами виконавчої влади, виробниками, продавцями (постачальниками) і споживачами під час розробки, виробництва, ввезення на митну територію, закупівлі, постачання, зберігання, транспортування, реалізації, використання, споживання та утилізації таких продуктів, а також надання послуг у сфері громадського харчування.

У даному Законі вперше закріплено визначення понять «безпека харчових продуктів», «якість харчового продукту», «сертифікація», «сертифікат відповідності» тощо, а також встановлено підстави для визнання харчових продуктів і продовольчої сировини неякісними, небезпечними чи фальсифікованими. Крім цього, в Законі визначено:

– заходи щодо запобігання ввезенню, виготовленню, реалізації, використанню неякісних, небезпечних або фальсифікованих харчових продуктів, продовольчої сировини та супутніх матеріалів;

– вимоги щодо маркування зазначених продуктів; правила їх державної реєстрації; процедуру обов'язкової сертифікації; порядок ввезення в Україну даних товарів та здійснення контролю за його додержанням.

---

¹ Про внесення змін до Переліку продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації в Україні : наказ Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 22.09.2010 р. № 426 // Офіц. вісн. України. – 2010. – № 78. – Ст. 2776.

² Про відповідальність підприємств, установ та організацій за порушення законодавства про ветеринарну медицину : Закон України від 05.12.1996 р. № 568 // Відом. Верхов. Ради України. – 1997. – № 7. – Ст. 58.

У зазначеному нормативному акті законодавцю вдалося сформулювати низку положень, реалізація яких суттєво впливає на розв'язання проблеми забезпечення якості харчових продуктів. По-перше, відзначено, що будь-який харчовий продукт (крім виготовленого для особистого споживання), продовольча сировина і супутні матеріали не можуть бути ввезені без документального підтвердження їх якості та безпеки. Документами, що підтверджують належну якість та безпеку харчових продуктів, є:

- 1) сертифікат відповідності;
- 2) Державний реєстр або висновок державної санітарно-гігієнічної експертизи;
- 3) ветеринарний дозвіл для харчових продуктів та продовольчої сировини тваринного походження;
- 4) карантинний дозвіл для продукції рослинного походження.

По-друге, встановлено, що в Україну дозволено ввозити імпорتنі харчові продукти з маркуванням державною мовою, яке вміщує у доступній для сприймання споживачем формі інформацію про товар.

По-третє, імпорتنі харчові продукти, продовольча сировина і супутні матеріали допускаються на територію України лише за умови виконання постачальником правил їх реєстрації та сертифікації.

По-четверте, визначено, що контроль за додержанням порядку ввезення харчових продуктів здійснюється органами митної служби. Митне оформлення для вільного використання імпорتنих харчових продуктів, продовольчої сировини і супутніх матеріалів дозволяється лише за наявності:

- 1) сертифіката відповідності або свідоцтва про визнання в Україні іноземного сертифіката, виданого в державній системі сертифікації акредитованим органом;
- 2) ветеринарного дозволу на харчові продукти і сировину тваринного походження;
- 3) карантинного дозволу на харчові продукти і сировину рослинного походження;

4) маркування харчових продуктів і продовольчої сировини згідно з вимогами українського законодавства¹.

З метою запобігання потраплянню на внутрішній ринок продукції, небезпечної для життя та здоров'я громадян, постановою Кабінету Міністрів України «Про удосконалення якості і безпеки харчових продуктів» з 1 січня 1997 р. заборонено пропуск на територію України та реалізацію товару, якщо на його упаковці (етикетках) відсутня певна інформація, викладена в доступній для сприйняття формі. Підтвердження відповідності товару, що ввозиться на митну територію України, обов'язковим вимогам нормативних документів здійснюється шляхом його сертифікації або визнання відповідних документів, виданих за кордоном. Пропуск товару, що підлягає обов'язковій сертифікації, здійснюється митними органами за умови подання сертифіката або документа про визнання іноземного сертифіката. Товар, сертифікат на який відсутній, залишається під митним контролем та передається на зберігання у порядку, передбаченому законодавством².

У 1995 р. Кабінетом Міністрів України прийнято постанову про здійснення екологічного контролю в пунктах пропуску через державний кордон³. Порядок митного оформлення імпортованих товарів (продукції), що підлягають обов'язковій сертифікації в Україні затверджено у 1997 р.⁴.

---

¹ Про якість та безпеку харчових продуктів і продовольчої сировини : Закон України від 23.12.1997 р. № 771/97 // Відом. Верхов. Ради України. – 1998. – № 19. – Ст. 98.

² Про вдосконалення контролю якості і безпеки харчових продуктів : постанова Кабінету Міністрів України від 09.11.1996 р. № 1371 // Уряд. кур'єр. – 1996. – 28 листоп.

³ Про здійснення екологічного контролю у пунктах пропуску через державний кордон : постанова Кабінету Міністрів України від 20.03.1995 р. № 198 [Електронний ресурс] // Законодавство України : офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=198-95-%EF>.

⁴ Про затвердження Порядку митного оформлення імпортованих товарів (продукції), що підлягають обов'язковій сертифікації в Україні : постанова Кабінету Міністрів України від 04.11.1997 р. № 1211 // Офіц. вісн. України. – 1997. – № 45. – С. 60.

19 березня 1997 р. Уряд приймає постанову «Про заходи щодо поетапного впровадження в Україні вимог директив Європейського Союзу, санітарних, екологічних, ветеринарних, фітосанітарних норм та міжнародних і європейських стандартів», якою визначено основні напрями зближення системи національного технічного регулювання з відповідними міжнародними та європейськими системами¹.

Упродовж першого етапу розвитку законодавства про якість товарів єдиним національним органом зі стандартизації, метрології та сертифікації був Державний комітет України по стандартизації, метрології та якості продукції, створений на базі Українського республіканського управління Держстандарту СРСР². Наказами цього Комітету затверджено такі документи: перелік продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації³; Порядок ввезення на митну територію України продукції, що імпортується та підлягає в Україні обов'язковій сертифікації⁴; Порядок проведення робіт з сертифікації продукції іноземних

---

¹ Про заходи щодо поетапного впровадження в Україні вимог директив Європейського Союзу, санітарних, екологічних, ветеринарних, фітосанітарних норм та міжнародних і європейських стандартів : постанова Кабінету Міністрів України від 19.03.1997 р. № 244 // Уряд. кур'єр. – 1997. – 29 березня.

² Питання Державного комітету України по стандартизації, метрології та якості продукції : постанова Кабінету Міністрів України від 23.09.1991 р. № 223 [Електронний ресурс] // Законодавство України : офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/223-91-%D0%BF>.

³ Про проведення обов'язкової сертифікації продукції в Україні : наказ Державного комітету України по стандартизації, метрології та сертифікації від 30.06.1993 р. № 95 [Електронний ресурс] // Законодавство України : офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0112-93>.

⁴ Про затвердження Порядку ввезення на митну територію України продукції, що імпортується та підлягає в Україні обов'язковій сертифікації : наказ Державного комітету України по стандартизації, метрології та сертифікації, Державного митного комітету України від 10.05.1994 р. № 107/126 [Електронний ресурс] // Законодавство України : офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0103-94>.

виробництв за схемами з обстеженням, атестацією та сертифікацією систем якості¹; Правила обов'язкової сертифікації харчових продуктів² та ін. Деякі з цих актів пізніше було замінено на урядові постанови.

На підставі викладеного можемо зробити висновок, що цей етап характеризується становленням правових та організаційних засад системи технічного регулювання в Україні, а також запровадженням нетарифних заходів, застосування яких нині визнається основною формою впливу на відносини у сфері забезпечення якості товарів, що імпортуються.

Зміцнення міжнародних зв'язків, розвиток економічних відносин обумовлювали активізацію переговорного процесу щодо вступу України до Світової організації торгівлі та інтеграції держави до Європейського Союзу (далі – ЄС). 14 вересня 2000 р. Президентом України затверджено Програму інтеграції України до Європейського Союзу, яка стала головним інструментом стратегії наближення України до ЄС. У Програмі відзначалось, що національні системи стандартизації та сертифікації не повною мірою відповідають міжнародній практиці та недостатньо ефективно сприяють захисту прав споживачів, підвищенню конкурентоспроможності продукції й розвитку підприємницької діяльності. Тим часом інтеграція України до ЄС вимагає вирішення значних за обсягом завдань щодо вдосконалення законодавства з питань стандартизації та процедур оцінки відповідності. Асоційоване членство в ЄС, запровадження режиму вільної торгівлі потребують урахування

---

¹ Про затвердження Порядку проведення робіт з сертифікації продукції іноземних виробництв за схемами з обстеженням, атестацією та сертифікацією систем якості : наказ Державного комітету України по стандартизації, метрології та сертифікації від 02.08.1996 р. № 329 [Електронний ресурс] // Законодавство України : офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0458-96>.

² Про затвердження Правил обов'язкової сертифікації харчових продуктів : наказ Державного комітету України по стандартизації, метрології та сертифікації від 02.06.1997 р. № 322 // Офіц. вісн. України. – 1997. – № 29. – С. 123.

в національному законодавстві директив ЄС, що встановлюють вимоги до продукції, а також не менше ніж 80 % чинних європейських стандартів. Тому основним напрямом реформування національних систем стандартизації, сертифікації, акредитації має бути їх адаптація і зближення з міжнародною та європейською практикою¹.

Саме після затвердження даної Програми, на нашу думку, розпочинається другий етап становлення українського законодавства з питань забезпечення якості товарів, що імпортуються, який охоплює період з 2000 р. і триває до сьогодні.

Упродовж зазначеного періоду Верховною Радою України прийнято новий Митний кодекс України, в якому відзначено, що товари, які переміщуються через митний кордон України, крім митного контролю можуть підлягати санітарно-епідеміологічному, ветеринарному, фітосанітарному, радіологічному, екологічному контролю та контролю за переміщенням культурних цінностей. Митні органи за новим Кодексом мають взаємодіяти з органами державної влади, які здійснюють зазначені види контролю².

15 листопада 2005 р. внесено зміни і доповнення до низки законодавчих актів для приведення їх у відповідність з міжнародними стандартами та вимогами СОТ. Зазначені зміни суттєво відбилися на окремих нормах Кодексу України про адміністративні правопорушення, законів України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», «Про зовнішньоекономічну діяльність», «Про пестициди і агрохімікати». Приміром, зі змісту викладеної у новій редакції ст. 18 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» випливає, що імпортні товари мають піддаватися санітарним, фітосанітарним, ветеринарним та екологічним

---

¹ Про Програму інтеграції України до Європейського Союзу : Указ Президента України від 14.09.2000 р. № 1072/2000 // Офіц. вісн. України. – 2000. – № 39. – Ст. 1648.

² Митний кодекс України від 11.07.2002 р. № 92 // Відом. Верхов. Ради України. – 2002. – № 38–39. – Ст. 288.

заходам, а вимоги щодо них ідентичні вимогам, встановленим відносно українських товарів¹.

За цей час приймається низка надзвичайно змістовних законів України, а саме: «Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції»², «Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів»³, «Про стандартизацію»⁴, «Про підтвердження відповідності»⁵, «Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності»⁶, «Про акредитацію органів з оцінки відповідності»⁷, «Про рекламу»⁸. У новій редакції викладено закони України «Про захист прав споживачів», «Про безпечність та якість харчових продуктів», «Про метрологію та метрологічну діяльність», «Про ветеринарну медицину» та ін.

Так, Законом України «Про стандартизацію» закріплюється поняття стандарту як загальнообов'язкового

---

¹ Про внесення змін до деяких законодавчих актів України : Закон України від 15.11.2005 р. № 3078 // Офіц. вісн. України. – 2005. – № 51. – Ст. 3169.

² Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції : Закон України від 14.01.2000 р. № 1393 // Відом. Верхов. Ради України. – 2000. – № 12. – Ст. 95.

³ Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів : Закон України від 31.05.2007 р. № 1103-V // Відом. Верхов. Ради України. – 2007. – № 35. – Ст. 484.

⁴ Про стандартизацію : Закон України від 17.05.2001 р. № 2408 // Відом. Верхов. Ради України. – 2001. – № 31. – Ст. 145.

⁵ Про підтвердження відповідності : Закон України від 17.05.2001 р. № 2406-III // Відом. Верхов. Ради України. – 2001. – № 32. – Ст. 169.

⁶ Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності : Закон України від 01.12.2005 № 3164-IV // Відом. Верхов. Ради України. – 2006. – № 12. – Ст. 101.

⁷ Про акредитацію органів з оцінки відповідності : Закон України від 17.05.2001 р. № 2407 // Відом. Верхов. Ради України. – 2001. – № 32. – Ст. 170.

⁸ Про якість та безпеку харчових продуктів і продовольчої сировини : Закон України від 23.12.1997 р. № 771/97 // Відом. Верхов. Ради України. – 1998. – № 19. – Ст. 98.

документа, розробленого у встановленому порядку на основі консенсусу, який визначає для багаторазового застосування правила, принципи або характеристики, що стосуються діяльності чи її результатів, з метою досягнення оптимального ступеня впорядкованості в певній галузі.

Законом України «Про підтвердження відповідності» визначаються правові та організаційні засади підтвердження відповідності продукції. Цим актом закріплено два напрямки підтвердження відповідності: обов'язкова сертифікація в законодавчо регульованій сфері та добровільна сертифікація у сфері законодавчо нерегульованій.

Прийнятий у 2005 р. Закон України «Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності» спрямовано на приведення національного законодавства у відповідність до всіх принципів положень Угоди про технічні бар'єри в торгівлі¹. Ним встановлено засади розроблення і застосування національних стандартів, технічних регламентів та процедур оцінки відповідності, а також основоположні принципи державної політики у сфері стандартизації, технічного регулювання та оцінки відповідності. Даним актом внесено зміни до Законів «Про оцінку відповідності» й «Про стандартизацію», зокрема щодо застосування стандартів на добровільній основі, за винятком випадків, коли цього вимагають технічні регламенти.

Відзначимо, що у вказаному Законі надано визначення поняття технічного регулювання як правового регулювання відносин у сфері встановлення, застосування та виконання обов'язкових вимог до продукції або пов'язаних з нею процесів, систем і послуг, персоналу та органів, а також у сфері перевірки їх дотримання шляхом оцінки відповідності та/або ринкового нагляду.

З метою сприяння вступу України до СОТ Указом Президента України від 5 лютого 2002 р. затверджено Програму

---

¹ Угода про технічні бар'єри в торгівлі від 15.04.1994 р. [Електронний ресурс] // Законодавство України : офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=981_008.

заходів щодо завершення вступу України до Світової організації торгівлі, якою передбачено вжиття конкретних заходів, спрямованих на лібералізацію торгівлі, поступове зниження тарифів, створення недискримінаційних умов доступу до ринків товарів і послуг¹. На виконання цієї Програми було внесено зміни у законодавчі акти для їх приведення у відповідність до вимог Угоди про санітарні та фітосанітарні заходи². У результаті внесення таких змін інформацію щодо санітарних та фітосанітарних заходів було об'єднано у три закони – «Про ветеринарну медицину», «Про безпечність та якість харчових продуктів» та «Про карантин рослин».

У цей же час Кабінетом Міністрів України затверджено порядок здійснення попереднього документального контролю товарів у пунктах пропуску через державний кордон, яким визначаються процедури здійснення митними органами санітарно-епідеміологічного, ветеринарного, фітосанітарного, екологічного, радіологічного контролю та контролю за переміщенням культурних цінностей відносно товарів, що ввозяться на територію України³. На виконання урядового акта прийнято спільний наказ Державною митною службою України, Адміністрацією Державної прикордонної служби України, Міністерством охорони здоров'я України, Міністерством аграрної політики України, Міністерством охорони навколишнього природного середовища України, Міністерством культури і туризму України, яким затверджено Інструкцію з організації здійснення попереднього

---

¹ Про Програму заходів щодо завершення вступу України до Світової організації торгівлі : Указ Президента України від 05.02.2002 р. № 104 // Офіц. вісн. України. – 2002. – № 113. – Ст. 242.

² Угода про застосування санітарних і фітосанітарних заходів від 15.04.1994 р. [Електронний ресурс] // Законодавство України : офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=981_006.

³ Про здійснення попереднього документального контролю товарів у пунктах пропуску через державний кордон України : постанова Кабінету Міністрів України від 13.04.2005 р. № 269 // Офіц. вісн. України. – 2005. – № 15. – Ст. 760.

документального контролю товарів, що ввозяться на митну територію України¹.

Упродовж 2002 – 2006 рр. Кабінетом Міністрів України затверджено Концепції державної політики у сфері управління якістю продукції (товарів, робіт, послуг) й розвитку технічного регулювання та споживчої політики у 2006 – 2010 рр.², а також Державні програми стандартизації та розвитку еталонної бази на 2006 – 2010 рр.³.

16 травня 2008 р. з ухваленням Верховною Радою України Закону «Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі» Україна набула повноправного членства у цій організації⁴.

---

¹ Про затвердження Інструкції з організації здійснення попереднього документального контролю товарів, що ввозяться на митну територію України : наказ Державної митної служби України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства аграрної політики України, Міністерства охорони навколишнього природного середовища України, Міністерства культури України від 31.08.2005 р. № 819/641/435/441/310/592 // Офіц. вісн. України. – 2005. – № 38. – Ст. 2400.

² Про затвердження Концепції державної політики у сфері управління якістю продукції (товарів, робіт, послуг) : розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.08.2002 р. № 447 // Офіц. вісн. України. – 2002. – № 34. – Ст.1620; Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції державної політики у сфері управління якістю продукції (товарів, робіт, послуг) : розпорядження Кабінету Міністрів України від 31.03.2004 р. № 200 [Електрон. ресурс] // Законодавство України : офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=200-2004-%F0>; Про схвалення Концепції розвитку технічного регулювання та споживчої політики у 2006-2010 р. : розпорядження Кабінету Міністрів України від 11.05.2006 р. № 267 // Офіц. вісн. України. – 2006. – № 20. – Ст. 1489.

³ Про затвердження Державної програми стандартизації на 2006 – 2010 роки : постанова Кабінету Міністрів України від 01.03.2006 р. № 229 // Офіц. вісн. України. – 2006. – № 9. – Ст. 549; Про затвердження Державної програми розвитку еталонної бази на 2006 – 2010 рр. : постанова Кабінету Міністрів України від 01.03.2006 р. № 228 // Офіц. вісн. України. – 2006. – № 9. – Ст. 548.

⁴ Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі : Закон України від 10.04.2008 р. № 250 // Офіц. вісн. України. – 2008. – № 31. – Ст. 960.

Визначальним для даного періоду є прийняття трьох законів – «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції»¹, «Про загальну безпечність нехарчової продукції»² та «Про відповідальність за шкоду, завдану внаслідок дефекту в продукції»³, якими впроваджено нову систему ринкового нагляду. За визначенням законодавця, державним ринковим наглядом є діяльність спеціально уповноважених центральних органів виконавчої влади, яка спрямована на забезпечення відповідності продукції встановленим вимогам, а також на забезпечення відсутності загроз суспільним інтересам. Метою нагляду є вжиття обмежувальних (корегувальних) заходів з відповідним інформуванням про це громадськості щодо продукції, яка при її використанні за призначенням або за обґрунтовано передбачуваних умов і при належному встановленні та технічному обслуговуванні становить загрозу суспільним інтересам чи яка в інший спосіб не відповідає встановленим вимогам.

Законом України «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції» скасовано Декрет Кабінету Міністрів України «Про державний нагляд за додержанням стандартів, норм і правил та відповідальність за їх порушення». Визначено підстави, об'єкти, порядок та особливості проведення перевірок якості продукції як у її виробників, так і у розповсюджувачів. Зокрема передбачено, що більша частина документації на продукцію перевіряється за місцезнаходженням органів ринкового нагляду, що зменшує ризик необґрунтованого

---

¹ Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції : Закон України від 02.12.2010 р. № 2735 // Офіц. вісн. України. – 2010. – № 101. – Ст. 3602.

² Про загальну безпечність нехарчової продукції : Закон України від 02.12.2010 р. № 2736 // Відом. Верхов. Ради України. – 2011. – № 22. – Ст. 145.

³ Про відповідальність за шкоду, завдану внаслідок дефекту в продукції : Закон України від 19.05.2011 р. № 3390-VI // Відом. Верхов. Ради України. – 2011. – № 47. – Ст. 531.

втручання представників влади у господарську діяльність піднаглядного об'єкта.

Встановлено алгоритм дій органів ринкового нагляду залежно від характеру порушень, виявлених у ході перевірок, а також визначено заходи, що можуть вживатися представниками цих органів. Даним нормативним актом запроваджено нову систему контролю продукції при її ввезенні на митну територію України, підстави та порядок призупинення оформлення продукції за результатами її контролю, підстави випуску продукції у вільний обіг та вжиття заходів щодо продукції, оформлення якої було призупинено.

Законом України «Про загальну безпечність нехарчової продукції» встановлено правові та організаційні засади введення в обіг нехарчової продукції, запроваджено систему обліку звернень споживачів щодо захисту їх права на безпечність продукції, визначено обов'язки та відповідальність її виробників і розповсюджувачів.

Процес створення системи ринкового нагляду згідно з принципами ЄС завершує Закон України «Про відповідальність за шкоду, завдану внаслідок дефекту в продукції». Відповідно до цього Закону повну відповідальність за будь-які збитки, спричинені продукцією, несе виробник, а не дистриб'ютор або продавець, як було раніше. В умовах покладення відповідальності за продукцію на виробника останній вимушений посилити контроль за якістю на кожному етапі виробництва.

Відзначимо, що Законом про ринковий нагляд передбачено створення національної інформаційної системи ринкового нагляду та системи оперативного взаємного сповіщення про продукцію, що становить серйозний ризик. Створення останньої (на кшталт європейській системі RAPEX) є складовою частиною механізму ринкового нагляду за безпечністю товарів. Урядом України затверджено Порядок функціонування системи оперативного взаємного сповіщення про продукцію, що становить серйозний ризик, та подання повідомлень для внесення до неї, а також Порядок

функціонування національної інформаційної системи державного ринкового нагляду, внесення до неї відомостей і подання повідомлень¹.

Система сповіщення формується з повідомлень, що подаються органами державного ринкового нагляду в разі виявлення ними продукції, що становить серйозний ризик, та може містити відомості про зазначену продукцію, отримані з міжнародних, регіональних та іноземних систем або в інший спосіб від уповноважених органів іноземних держав. Доступ до відомостей, що містяться в системі сповіщення, мають органи державного ринкового нагляду, митні органи, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України та громадськість. Громадськість має доступ, зокрема, до відомостей:

а) які дають змогу ідентифікувати відповідну продукцію, а також про осіб, які є її виробниками, імпортерами, розповсюджувачами;

б) про безпечність продукції, у тому числі характер ризику, пов'язаного з її споживанням (користуванням нею), та заходи, яких необхідно вжити споживачам (користувачам) для запобігання такому ризику;

в) про заходи, вжиті для запобігання такому ризику (якщо такі заходи вживалися), в тому числі виробниками та/або розповсюджувачами за власною ініціативою, їх характер і тривалість. Доступ до такої інформації через Інтернет здійснюється на безоплатній основі.

Зазначимо, що RAPEX (англ. – Rapid Exchange of Information System) – це європейська система термінового

---

¹ Про затвердження Порядку функціонування національної інформаційної системи державного ринкового нагляду, внесення до неї відомостей і подання повідомлень : постанова Кабінету Міністрів України від 26.12.2011 р. № 1397 // Офіц. вісн. України. – 2012. – № 7. – Ст. 244; Про затвердження Порядку функціонування системи оперативного взаємного сповіщення про продукцію, що становить серйозний ризик, та подання повідомлень для внесення до неї : постанова Кабінету Міністрів України від 26.12.2011 р. № 1398 // Офіц. вісн. України. – 2012. – № 7. – Ст. 245.

сповіщення про небезпечну для споживачів продукцію. Вона гарантує оперативний обмін інформацією між державами-членами ЄС про заходи, вжиті для запобігання або обмеження реалізації чи використання продукції, що становить серйозний ризик для здоров'я та безпеки споживачів. Система сповіщення RAPEX містить інформацію як про заходи, впроваджені за розпорядженням національних органів влади, так і про ті, які вжиті товаровиробниками і дистриб'юторами добровільно. Ця інформація підлягає оновленню щотижня й розміщується у мережі Інтернет у вільному безкоштовному доступі. Подібні системи надають контролюючим інституціям інформацію про небезпечну продукцію, виявлену в інших країнах. Це допомагає ефективніше організувати діяльність щодо ринкового нагляду, спрямовуючи ресурси на товари з найбільшим ступенем ризику. Додатково дев'ять держав ЄС і Швейцарія використовують комунікаційну Інтернет-систему ICSMS. Обидві системи мають на меті організувати адміністрування та співпрацю у питаннях ринкового нагляду через електронну мережу¹.

В Україні, на жаль, споживачі обмежені в реалізації права на доступ до повної, достовірної інформації про якість товарів. Приміром, для отримання інформації щодо чинності національних, міждержавних стандартів, технічних умов, для ознайомлення з Єдиним реєстром сертифікованої в Україні продукції вони мають звертатися до певних центральних органів виконавчої влади. Подібна інформація надається на платній основі.

3 лютого 2011 р. Верховною Радою України було внесено зміни до Митного кодексу України, законів України «Про безпечність та якість харчових продуктів», «Про ветеринарну медицину», «Про карантин рослин», «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про вивезення,

---

¹ Ринковий нагляд в Україні: реформи на шляху до європейського ринку : документи з аналізу політики та планування інституційних змін. – К. : Оптима, 2011. – С. 23. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.icps.com.ua/files/articles/64/34/SIDA_2011_UKR_for_print.pdf.

ввезення та повернення культурних цінностей» відносно здійснення попереднього документального контролю в пунктах пропуску через митний кордон України¹. Даними змінами передбачено, що у пунктах пропуску через державний кордон України санітарно-епідеміологічний, ветеринарно-санітарний, фітосанітарний, екологічний контроль окремих товарів та контроль за переміщенням культурних цінностей, що ввозяться на територію України (в тому числі з метою транзиту), здійснюються митними органами у формі попереднього документального контролю.

Відповідно до внесених до законодавчих актів змін Кабінетом Міністрів України прийнято постанову, якою визначено, що попередній документальний контроль (далі – ПДК) полягає в тому, що посадові особи митного органу на державному кордоні при ввезенні товарів опрацьовують документи, які їх супроводжують, оперативно проводять аналітичну роботу з використанням програмно-інформаційних комплексів та можуть залучати представників інших державних контролюючих служб для здійснення перевірки якості товарів тільки у виключних випадках. Попередній контроль припиняється у разі неподання перевізником на кордоні необхідних дозвільних документів або їх завірених копій, виявлення пошкодження упаковки товарів тощо. У разі припинення ПДК негайно вживаються заходи для залучення до перевірки товарів представників контролюючих органів².

---

¹ Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо здійснення попереднього документального контролю в пунктах пропуску через митний кордон України : Закон України від 03.02.2011 р. № 2973 // Відом. Верхов. Ради України. – 2011. – № 33. – Ст. 326.

² Деякі питання здійснення державного контролю товарів, що переміщуються через митний кордон України : постанова Кабінету Міністрів України від 05.10.2011 р. № 1031 // Офіц. вісн. України. – 2011. – № 78. – Ст. 2883; Деякі питання здійснення попереднього документального контролю в пунктах пропуску через державний кордон України : постанова Кабінету Міністрів України від 05.10.2011 р. № 1030 // Офіц. вісн. України. – 2011. – № 78. – Ст. 2882.

У 2008 р. постановами Кабінету Міністрів України затверджено новий Порядок митного оформлення товарів, що ввозяться на територію України та підлягають обов'язковій сертифікації, а також критерії, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності, пов'язаної з виробництвом, випуском і реалізацією продукції¹. Спільним наказом Державної митної служби України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства аграрної політики України, Міністерства культури України, Міністерства охорони навколишнього природного середовища України, Міністерства транспорту та зв'язку України затверджено перелік товарів, які підлягають обов'язковому санітарному, ветеринарному, фітосанітарному, радіологічному, екологічному контролю та контролю за переміщенням культурних цінностей у пунктах пропуску через державний кордон².

---

¹ Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності, пов'язаної з виробництвом, випуском і реалізацією продукції (виконанням робіт, наданням послуг), та визначається періодичність проведення планових заходів державного нагляду (контролю) : постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2008 р. № 1164 // Офіц. вісн. України. – 2009. – № 4. – Ст. 99; Про затвердження Порядку митного оформлення товарів, що ввозяться на митну територію України та підлягають обов'язковій сертифікації в Україні, і визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України : постанова Кабінету Міністрів України від 14.05.2008 р. № 446 // Офіц. вісн. України. – 2008. – № 35. – Ст. 1171.

² Про затвердження Переліку товарів, які підлягають обов'язковому санітарному, ветеринарному, фітосанітарному, радіологічному, екологічному контролю та контролю за переміщенням культурних цінностей у пунктах пропуску через державний кордон : наказ Державної митної служби України, Адміністрації державної прикордонної служби України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства аграрної політики України, Міністерства культури України, Міністерства охорони навколишнього природного середовища України, Міністерства транспорту та зв'язку України від 27.03.2009 р. № 265/211/191/210/14/147/326 // Офіц. вісн. України. – 2009. – № 28. – Ст. 953.

3 березня 2012 р. Верховною Радою України прийнято новий Митний кодекс України, текст якого сформовано з урахуванням положень Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур, Конвенції про тимчасове ввезення, а також Рамкових стандартів безпеки Всесвітньої митної організації¹. Кодексом визначено порядок і умови переміщення товарів через митний кордон України, окреслено процедури митного контролю та митного оформлення, встановлено механізми тарифного та нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, визначено порядок справляння митних платежів тощо.

Отже, другий етап пов'язується з подальшим розвитком та удосконаленням системи нетарифних заходів регулювання, що застосовуються з метою забезпечення якості імпортованих товарів, усуненням прогалин та внутрішніх суперечностей чинного законодавства, приведенням законодавчої бази України у відповідність до міжнародних стандартів та вимог СОТ.

Вступ України до СОТ та прагнення стати членом ЄС вимагають від нашої держави здійснення певних кроків щодо удосконалення національного законодавства з метою приведення його у відповідність до світових та європейських стандартів регламентації відносин у сфері забезпечення якості товарів, що імпортуються. Відзначимо, що таке удосконалення здійснюється у декількох напрямках.

Перший напрямок включає перехід до застосування міжнародних стандартів, їх використання як основи для розроблення технічних регламентів, скасування вимог щодо обов'язкового виконання державних та інших стандартів, а також прийняття і введення в дію технічних регламентів, розроблених на основі європейських директив Нового підходу, якими запроваджується модульний підхід до процедур оцінки відповідності. Нова система технічного регулювання передбачає, що обов'язковими для дотримання є технічні регламенти, які визначають характеристики товару, або

---

¹ Митний кодекс України від 13.03.2012 р. № 4495-VII // Офіц. вісн. України. – 2012. – № 32. – Ст. 1175.

пов'язані з ним виробничі процеси чи способи виробництва. При цьому дотримання стандартів стає обов'язковим.

Другий напрямок спрямовано на корегування переліку продукції, яка підлягає обов'язковій сертифікації в Україні, з метою виключення з нього продукції, на яку не поширюється дія технічних регламентів або обов'язкова сертифікація якої не передбачена законом.

Третій напрямок полягає у впровадженні оновленої системи ринкового нагляду за безпекою товарів та посиленні відповідальності за порушення у розглядуваній сфері. Його метою є забезпечення відповідності продукції, яка вже перебуває в обігу на ринку, вимогам технічних регламентів. У зв'язку з цим перевірки характеристик продукції, насамперед, здійснюватимуться у її розповсюджувачів. Перевірки виробників продукції провадитимуться лише у разі виявлення на ринку продукції, яка є небезпечною, становить ризик або не відповідає встановленим вимогам.

Найбільш дискусійним залишається питання скорочення переліку товарів, які підлягають обов'язковій сертифікації в Україні, та виключення з цього переліку всіх харчових продуктів. Так, розпорядженням Кабінету Міністрів України скасовано обов'язкову сертифікацію 17 видів харчової продукції, за винятком дитячого харчування, алкоголю та тютюну¹, а наказом Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики встановлено, що не підлягають обов'язковій сертифікації послуги громадського харчування, іграшки, засоби охоронного призначення, деякі товари легкої промисловості (з текстилю та штучного хутра), побутові прилади та скляний посуд².

---

¹ Про скасування окремих пунктів Переліку продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.12.2009 р. № 1689 // Офіц. вісн. України. – 2010. – № 18. – Ст. 805.

² Про внесення змін до Переліку продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації в Україні : наказ Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 22.09.2010 р. № 426 //

На нашу думку, скасування обов'язкової сертифікації для певних груп товарів (приміром, продуктів харчування) може призвести до наповнення українського ринку дешевими імпортними товарами низької якості, що суперечить інтересам держави та національних виробників й може завдати шкоди здоров'ю споживачів.

Як свідчить досвід багатьох європейських країн, членство в СОТ та ЄС сприяє економічному розвитку. Однак українське законодавство все ще вміщує приписи, що не відповідають принципам, на яких ґрунтується діяльність СОТ. Очевидно, що приведення національного законодавства з питань забезпечення якості товарів у відповідність до правил, визнаних членами СОТ, пришвидшить процес приєднання України до ЄС та інших впливових міжнародних економічних об'єднань.

Офіц. вісн. України. – 2010. – № 78. – Ст. 2776; Про внесення змін до Переліку продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації в Україні : наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 25.10.2011 р. № 163 // Офіц. вісн. України. – 2011. – № 91. – Ст. 3324.

2. СУТНІСТЬ ТА ФОРМИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ТОВАРІВ, ЩО ВВОЗЯТЬСЯ В УКРАЇНУ

На сучасному етапі розбудови Української держави важливими проблемами, які визначають напрямки її соціально-економічної політики, є забезпечення відповідності якості товарів вимогам нормативно-технічної документації, санітарним, ветеринарним та іншим нормам і правилам, а також захист прав споживачів на безпечно для їхнього життя й здоров'я продукцію.

Аналіз споживчого ринку свідчить, що, на жаль, не вся продукція, яка виготовляється, надходить на ринок, реалізується різноманітними суб'єктами господарювання відповідає вимогам національних і міжнародних стандартів, сертифікатів відповідності, нормам, правилам і зразкам щодо її якості та безпечності. Значна кількість фальсифікованих товарів із простроченими термінами придатності або без відповідних дозволів реалізуються через торговельну мережу. Їх споживання може зашкодити здоров'ю, майну людини і навіть навколишньому природному середовищу.

У ч. 4 ст. 42 Конституції України зазначається, що саме держава через свої органи має здійснювати контроль за якістю й безпечністю продукції, всіх видів послуг і робіт та захищати права споживачів. Споживач має право на те, щоб продукція за звичайних умов її використання, зберігання і транспортування була безпечною для його життя, здоров'я, навколишнього природного середовища, а також не завдавала шкоди його майну. Тому забезпечення якості товарів через функціонування спеціалізованих державних інституцій має першочергове значення для реалізації права людини на достатній життєвий рівень, сприяє захисту прав споживачів.

Питанням державного регулювання у сфері забезпечення якості товарів приділяється значна увага в науковій економічній і технічній літературі¹. У працях з юридичної проблематики вчені звертаються до аналізу норм цивільного, господарського та адміністративного права, якими врегульовано відносини за участю виробників, споживачів, а в певних випадках і представників держави, уповноважених контролювати дотримання вимог щодо якості й безпечності продукції. Такий аналіз, приміром, проведено М. Б. Ємельяною, А. М. Запорожцем, Т. О. Кагалом, М. М. Кузьміною, В. М. Огрязковим, В. Ф. Опришком, Л. Є. Чапкевич, Е. Ю. Харченко та ін.². Разом із тим згадані автори вивчають

---

¹ Алферов Н. П. Управление качеством : учеб. / Н. П. Алферов. – М. : ИНФРА-М, 2003. – 374 с.; Векслер Е. Менеджмент якості : навч. посіб. / Е. Векслер, В. Рифа, Л. Василевич ; за заг. ред. Е. М. Векслера. – К. : Професіонал, 2008. – 312 с.; Гличев А. В. Основы управления качеством продукции : монографія / А. В. Гличев. – М. : Стандарты и качество, 2001. – 424 с.; Шаповал М. І. Менеджмент якості : навч. посіб. / М. І. Шаповал. – [3-е вид., виправ. і доп.]. – К. : Знання, 2007. – 471 с.

² Емельянова М. Б. Государственная аттестация качества продукции: правовой аспект : монографія / М. Б. Емельянова. – Рига : Изд-во Латв. ун-та, 1979. – 144 с.; Запорожец А. М. Правовые проблемы обеспечения качества продукции : [монографія] / А. М. Запорожец. – Х. : Вища шк., 1989. – 151 с.; Кагал Т. О. Організаційно-правові питання забезпечення захисту прав споживачів у сфері якості товарів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Тарас Олегович Кагал. – К., 1998. – 201 с.; Кузьміна М. М. Господарсько-правові засоби забезпечення якості продукції : монографія / М. М. Кузьміна. – Х. : ФІНН, 2010. – 184 с.; Огрязков В. М. Основы правового регулирования качества продукции : учеб.пособ. / В. М. Огрязков. – 2-е изд-е, доп. и перераб. – М. : Изд-во стандартов, 1976. – 352 с.; Опришко В. Ф. Правовые основы государственного управления качеством продукции : учеб.пособ. / В. Ф. Опришко. – К. : Вища шк., 1986. – 271 с.; Харченко Э. Ю. Административно-правовое регулирование обеспечения безопасности и качества продукции : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.14 / Эльвира Юрьевна Харченко. – СПб., 2006. – 247 с.; Чапкевич Л. Е. Административно-правовое регулирование обеспечения безопасности и качества потребительских товаров : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.14 / Лилия Евгеньевна Чапкевич. – М., 2006. – 235 с.

загальні питання, що постають у зв'язку з регулюванням забезпечення якості будь-яких товарів. Державне регулювання у сфері забезпечення якості товарів, що імпортуються в Україну, наразі не стало предметом спеціального дослідження.

Відзначимо, що державне регулювання у сфері забезпечення якості товарів (у тому числі тих, що імпортуються) передбачає застосування технічних, організаційних, соціальних, правових та інших засобів впливу на виробників (імпортерів) і розповсюджувачів продукції. Важлива роль при цьому відводиться засобам правовим. Аналіз українського законодавства свідчить, що держава в залежності від етапів економічного розвитку застосовує різні правові засоби регулювання якості й безпечності товарів. При цьому до універсальних відносять:

а) розробку й встановлення обов'язкових для виконання вимог, що гарантують якість і безпечність продукції;

б) здійснення контролю за дотриманням останніх при виробництві, транспортуванні та реалізації товарів;

в) застосування заходів відповідальності у випадках встановлення фактів недотримання обов'язкових вимог.

Термін «державне регулювання» почали широко вживати наприкінці 90-х рр. ХХ ст. у наукових працях, присвячених дослідженню проблем прямого втручання держави в економічні процеси. Спочатку державне регулювання протиставляли управлінню. Наприклад, Т. О. Коломєць управління розглядає окремо від регулювання. На її думку, останнє полягає у визначенні загальної політики та принципів її реалізації через різні напрямки. На відміну від регулювання, управління знаходить свій прояв у прямому систематичному впливі суб'єкта управління на об'єкт¹.

Пізніше управління і регулювання співвідносять як загальне й особливе. Наприклад, у підручнику «Адміністративне право» за редакцією Ю. П. Битяка зазначено,

---

¹ Коломєць Т. О. Адміністративне право України. Академічний курс : підруч. / Т. О. Коломєць. – К. : Юрінком Інтер, 2011. – С. 46.

що регулювання спрямовується на підтримку існуючих зв'язків між різними елементами системи управління, своєчасну ліквідацію можливих відхилень від заданої поведінки об'єкта управління. Регулювання в державному управлінні здійснюється шляхом встановлення загальних правил щодо певного виду діяльності, які є обов'язковими для всіх її учасників, організації дієвого контролю за додержанням цих правил, своєчасним притягненням до відповідальності порушників правил, корегуванням їх поведінки. Воно сприяє створенню належних економічних, правових та організаційних умов діяльності підприємств, установ і організацій¹.

Державне регулювання привертає увагу фахівців, які досліджують питання впливу держави на економічні процеси. Як зазначає Д. В. Задихайло, втручання держави зумовлюється двома типами диспропорцій і дисфункцій, що виникають у процесі самостійного функціонування ринкового економічного механізму: а) необхідністю впровадження норм економічної конкуренції та стандартів якості й безпеки продукції та б) вирішенням питання екологічної безпеки та соціальної гармонії, що є об'єктом впливу екологічної та соціальної політики держави².

У свою чергу Н. О. Саніахметова зауважує, що держава впливає на економіку шляхом регулювання, тобто встановленням та застосуванням правил, спрямованих на коригування економічної діяльності фізичних чи юридичних осіб, що підтримується можливістю застосування правових санкцій при їх порушенні³.

---

¹ Адміністративне право: підруч. / Ю.П. Битяк (кер. авт. кол.), В. М. Гарашук, В. В. Богущкий та ін. ; за заг. ред. Ю. П. Битяка, В. М. Гарашука, В. В. Зуй. – 2-ге вид., переробл. та доп. – Х. : Право, 2012. – С. 149.

² Задихайло Д. В. Держава та економічне ринкове середовище: господарсько-правовий аспект / Д. В. Задихайло // Вісник Академії правових наук України. – 2005. – № 3 (42). – С. 154.

³ Саніахметова Н. О. Поняття державного регулювання підприємництва / Н. О. Саніахметова // Українське комерційне право. – 2005. – № 6. – С. 17.

Російський фахівець з адміністративного права Ю. О. Тихомиров розглядає державне регулювання як один із проявів й одночасно як функцію державного управління та відзначає, що полягає воно у встановленні й забезпеченні державою загальних правил поведінки (діяльності) суб'єктів суспільних відносин та коригуванні цих правил залежно від мінливих умов¹. О. П. Альохін пропонує державне регулювання розглядати в широкому та вузькому сенсі. У широкому – воно виявляється у встановленні державою загальних правил поведінки для учасників суспільних відносин. У вузькому – державне регулювання виступає однією з функцій державного управління, яка є пріоритетною не лише в управлінні економікою, а й соціально-культурною сферою.

Науковець пропонує замінити систему прямого державного управління у сфері економіки системою державного регулювання, трансформувавши до неї всі необхідні елементи прямого управління. На його думку, державне регулювання спрямовано на створення сприятливих економічних, правових та організаційних умов діяльності комерційних і некомерційних організацій та підприємств, отже, воно не припускає втручання державних органів в їх виробничу й господарсько-фінансову діяльність, крім випадків, коли це прямо передбачено правовими актами².

Узагальнення поглядів, що сформовані в науці відносно визначення понять державного управління та державного регулювання, дозволяє дійти висновку, що дані явища мають однакове призначення. Їх здійснення призводить до впорядковуючого впливу на суспільні відносини через використання відповідних правових засобів. Відрізняють їх за ступенем імперативності впливу на керованих об'єктів, який зумовлюється специфікою останніх.

---

¹ Тихомиров Ю. А. Курс административного права и процесса : [учеб. пособие] / Ю. А. Тихомиров. – М. : Юринформцентр, 1998. – С. 379.

² Алехин А. П. Административное право Российской Федерации : учеб. / А. П. Алехин, А. А. Кармолицкий, Ю. М. Козлов. – М. : ИКД «Зерцало-М», 2003. – С. 392-393.

Ю. О. Тихомиров цілком слушно пропонує запровадити в обіг термін «адміністративно-правове регулювання» замість терміна «державне регулювання», оскільки, на його думку, цілком виправдано сприймати останнє як один з елементів адміністративно-правового впливу. Воно завжди має правову форму, є різновидом механізму імперативно-нормативного впорядкування організації та діяльності суб'єктів й об'єктів регулювання, формування стійкого правового порядку їх функціонування¹.

На думку О. П. Рябченко, першочергового значення набуває адміністративно-правове регулювання як сукупність заходів і засобів правового впливу, спрямованого на організацію, упорядкування певних суспільних відносин².

З урахуванням наведених наукових позицій пропонуємо під адміністративно-правовим регулюванням у сфері забезпечення якості товарів, що ввозяться в Україну, розуміти засновану на приписах законів та інших нормативно-правових актів діяльність спеціально уповноважених суб'єктів, у тому числі громадських формувань, щодо забезпечення належного, передбаченого нормативними документами рівня якості товарів на стадіях їх надходження на ринок, введення в обіг та розповсюдження.

Сутність адміністративно-правового регулювання у сфері, що розглядається, можна з'ясувати через визначення завдань, які постають перед державою у ході його здійснення, а також через окреслення специфічних рис механізму його організації.

Згідно з Концепцією державної політики у сфері управління якістю продукції (товарів, робіт, послуг) забезпечення поліпшення якості має стати завданням загальнодержавного значення, а основним шляхом її розв'язання – державна підтримка сучасних, визнаних в Європі

---

¹ Тихомиров Ю. А. Курс административного права и процесса : [учеб. пособие] / Ю. А. Тихомиров. – М. : Юринформцентр, 1998. – С. 379.

² Рябченко О. П. Держава і економіка: адміністративно-правові аспекти взаємовідносин : монографія / О. П. Рябченко ; за заг. ред. О. М. Бандурки. – Х. : Ун-т внутрішніх справ, 1999. – С. 158-159.

методів управління якістю. У зв'язку з цим представники держави, уповноважені впливати на відносини, що виникають у даній сфері, повинні:

1) сформувати дієву систему державного контролю за відповідністю якості продукції параметрам, задекларованим у товарній документації та рекламі;

2) удосконалити існуючу систему підтвердження відповідності (сертифікації);

3) впровадити правила, за яких стане невідворотною юридична відповідальність тих виробників і постачальників, які реалізують продукцію небезпечну, фальсифіковану чи таку, що не відповідає заявленій якості. Виконання цих завдань сприятиме зміцненню економіки, розвитку підприємництва, призведе до забезпечення рівних конкурентних умов для товаровиробників, усуне зайві технічні бар'єри в торгівлі, а також гарантуватиме реалізацію споживачами своїх прав¹.

До специфічних рис механізму організації адміністративно-правового регулювання у сфері забезпечення якості імпортованих товарів можна віднести:

– по-перше, те, що цей механізм має підтримувати інтенсифікацію як діяльності державних органів, що наділені відповідними повноваженнями, так і діяльність суб'єктів господарювання, які поставляють та реалізують дані товари;

– по-друге, він має гарантувати реалізацію прав громадян на доброякісні, безпечні для життя і здоров'я товари й забезпечувати пріоритет цих прав (чим більше уваги буде приділятися захисту законних прав та інтересів громадян, тим ефективніше буде механізм правового регулювання якості товарів);

– по-третє, його впровадження має призвести до встановлення прозорого співвідношення між витратами постачальника (продавця) щодо підтвердження відповідності

---

¹ Про затвердження Концепції державної політики у сфері управління якістю продукції (товарів, робіт, послуг) : розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.08.2002 р. № 447 // Офіц. вісн. України. – 2002. – № 34. – Ст. 1620.

товарів обов'язковим вимогам й імовірною небезпекою цих товарів;

– і, нарешті, структура механізму повинна бути відносно простою, здатною впливати на економічний та юридичний зміст регулятивної й господарської діяльності, а також швидко реагувати на зміни в економічній ситуації в країні.

Отже, механізм організації регулювання якості товарів, що ввозяться в Україну, дозволяє суб'єктам регулювання ефективно впливати на об'єкти. У правовому аспекті його можна визначити як комплекс засобів, установлених нормами права, за допомогою яких компетентні представники влади впливають на постачальників та реалізаторів імпортованих товарів з тим, щоб забезпечити належний рівень якості останніх.

Виконання завдань, які постають перед суб'єктами адміністративно-правового регулювання забезпечення якості товарів, що ввозяться в Україну, гарантується нормативним закріпленням за ними певних повноважень. Аналіз юридичних приписів, якими зафіксовано ці повноваження, дозволяє виокремити форми діяльності даних представників влади та визначити характер використовуваних ними методів.

Акцентування уваги на специфіці форм адміністративно-правового регулювання у сфері забезпечення якості товарів, що ввозяться в Україну, дозволить не лише сформулювати уявлення про зміст регулювання, а й виявити проблеми функціонування відповідних механізмів, запропонувати шляхи їх розв'язання.

Визначенню понять «форми управління», «форми управлінської діяльності» приділяли увагу В. Б. Авер'янов, Є. О. Агеєва, Г. В. Атаманчук, К. К. Афанасьєв, О. М. Бандурка, Ю. П. Битяк, І. П. Голосніченко, А. М. Колодій, В. Ф. Погорілко, О. П. Рябченко, А. О. Селіванов та ін.

Як правило, під формами управлінської діяльності науковці розуміють той чи інший спосіб зовнішнього вираження (оформлення) змісту цієї діяльності¹. З огляду на таке

---

¹ Алехин А. П. Административное право Российской Федерации : учеб. / А. П. Алехин, А. А. Кармолицкий, Ю. М. Козлов. – М. : ИКД «Зерцало-М», 2003. – С. 199; Атаманчук Г. В. Теория государственного управления. Курс лекций / Г. В. Атаманчук. – М. : Юрид. лит., 1997. – С. 171.

визначення пропонуємо сприймати форми діяльності суб'єктів адміністративно-правового регулювання забезпечення якості імпортованих товарів як конкретні дії спеціально уповноважених органів державної влади і громадських формувань щодо забезпечення належного, передбаченого нормативно-правовими актами рівня якості таких товарів.

У теорії адміністративного права існують різні точки зору щодо класифікації форм управлінської діяльності. На підставі їх аналізу можна дійти висновку, що більшість науковців виходять з того, що серед даних форм можна виокремити правові й неправові¹. Так, Ю. М. Старілов виокремлює такі форми управлінських дій, як а) видання нормативних правових актів; б) видання ненормативних та індивідуальних правових актів; в) укладання публічно-правових договорів; г) здійснення юридично значущих дій; д) здійснення організаційних дій та е) виконання матеріально-технічних дій. При цьому перші чотири форми є правовими, а останні – неправовими². Д. М. Бахрах виділяє такі форми: прийняття правових актів, укладання договорів і здійснення інших юридично-значимих дій; організаційні дії та матеріально-технічні операції³.

Схожу класифікацію пропонує В. В. Колпаков. З точки зору правової регламентації процесу використання він виділяє такі форми: встановлення норм права (видання нормативних актів управління, адміністративна правотворчість); застосування

---

¹ Адміністративне право: підруч. / Ю. П. Битяк (кер. авт. кол.), В. М. Гарашук, В. В. Богущький та ін. ; за заг. ред. Ю. П. Битяка, В. М. Гарашука, В. В. Зуй. – 2-ге вид., переробл. та доп. – Х. : Право, 2012. – С. 153; Коломоєць Т. О. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник / Т. О. Коломоєць. – К. : Юрінком Інтер, 2011. – С. 172-173; Адміністративне право України. Академічний курс : підруч. : у 2 т. / [ред. кол. : В. Б. Авер'янов (голова)]. – К. : Юрид. думка, 2004. – Т. 1. Загальна частина. – С. 278.

² Общее административное право : учеб. / под ред. Ю. Н. Старилова. – Воронеж : Изд-во Воронеж. гос. ун-та, 2007. – С. 336.

³ Бахрах Д. Н. Административное право : учеб. / Д. Н. Бахрах, Б. В. Россинский, Ю. Н. Старилов. – 3-е изд., пересмотр. и доп. – М. : Норма, 2008. – С. 127.

норм права (видання ненормативних актів управління, індивідуальних актів управління, актів застосування норм права, адміністративне розпорядництво); укладання адміністративних договорів; здійснення реєстраційних та інших юридично значущих дій; провадження організаційних дій; виконання матеріально-технічних операцій¹.

Ю. О. Тихомиров розрізняє форми адміністративно-правового регулювання за обсягом та методами і пропонує класифікувати їх як: а) форми державної підтримки; б) імперативні кількісні та якісні нормативи; в) заходи, застосуванням яких відбувається легалізація (реєстрація фізичних і юридичних осіб, ліцензування тощо); г) адміністративні режими, пов'язані із забезпеченням державної стану; д) адміністративно-функціональні режими; е) упровадження державної монополії².

Поділяючи форми управління на правові та неправові, Ю. М. Козлов зазначає, що адміністративно-правова форма може бути представлена різноманітно, створюючи своєрідну систему дій виконавчих органів (посадових осіб). Таким чином, на його думку, виконавча влада має лише юридичні форми свого вираження (влада не може виявлятися у семінарах та нарадах, у моделюванні, діловодстві тощо); важливе місце в їх системі обіймають правові акти управління³.

З урахуванням вищенаведених позицій вчених-адміністративістів пропонуємо у сфері забезпечення якості товарів, що ввозяться в Україну, виокремити правові та неправові форми діяльності представників влади. Перші пов'язані із встановленням і застосуванням норм права, що спричиняє юридичні наслідки. До таких форм відносимо:

- 1) видання нормативних актів;

---

¹ Колпаков В. К. Адміністративне право України : підруч. / В. К. Колпаков, О. В. Кузьменко. – К. : Юрінком Інтер, 2003. – 212-213.

² Тихомиров Ю. А. Курс административного права и процесса : [учеб. пособие] / Ю. А. Тихомиров. – М. : Юринформцентр, 1998. – С. 377–388.

³ Алехин А. П. Административное право Российской Федерации : учеб. / А. П. Алехин, А. А. Кармолицкий, Ю. М. Козлов. – М. : ИКД «Зерцало-М», 2003. – С. 202-203.

- 2) видання індивідуальних (ненормативних) актів;
- 3) укладання адміністративних договорів (угод);
- 4) вчинення інших юридично значущих дій.

Використання неправових форм не зумовлює виникнення, зміну чи припинення адміністративно-правових відносин. Їх пов'язують із здійсненням організаційних та матеріально-технічних дій. При здійсненні адміністративно-правового регулювання забезпечення якості імпортованих товарів не завжди виникає необхідність видання нормативних чи індивідуальних актів. Вирішення низки питань відбувається в організаційному порядку шляхом інструктування, проведення різного роду зборів, нарад, семінарів, інформування зацікавлених осіб, розробки та підготовки відповідних заходів тощо.

Організаційні дії часто мають внутрішньо-організаційну спрямованість, адже вчиняються з метою забезпечення ефективної роботи органів, що здійснюють владні повноваження у розглядуваній сфері. Так, під час проведення контролю митні органи взаємодіють з органами ринкового нагляду, іншими контролюючими та правоохоронними органами, громадськими організаціями споживачів (об'єднаннями споживачів) та об'єднаннями суб'єктів господарювання. Також вони здійснюють узагальнення практики застосування законодавства у сфері контролю продукції, розробляють пропозиції щодо його вдосконалення, аналізують причини виявлених порушень у цій сфері, забезпечують підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації посадових осіб, уповноважених перевіряти якість продукції, інформують органи державної влади, органи місцевого самоврядування та громадськість про результати здійснення таких перевірок. До організаційних заходів, спрямованих на забезпечення роботи контролюючих органів, слід також віднести створення системи оперативного взаємного сповіщення про продукцію, яка становить серйозний ризик, та Національної інформаційної системи ринкового нагляду, яка складається з електронного реєстру рішень органів ринкового нагляду та електронної системи обміну повідомленнями між цими органами та органами митної служби.

Зокрема, Державною інспекцією України з питань захисту прав споживачів для упередження причин, що породжують звернення громадян, недопущення порушень прав громадян як споживачів, гарантованих державою, при реалізації товарів, підвищення їх правової обізнаності, поліпшення поінформованості громадян, задіяні засоби масової інформації (радіо, телебачення, мережа інтернет). Постійно проводяться «круглі столи», брифінги, прес-конференції, семінари, засідання, наради-обговорення з керівниками підприємств та суб'єктами господарювання, особисті прийоми громадян, діють громадські приймальні, надаються консультації та роз'яснення органам місцевої влади, суб'єктам господарювання та споживачам, проводиться робота з громадськими організаціями, запроваджено постійно діючі виставки зразків неякісних та фальсифікованих товарів, конкурси кращої продукції та товарів широкого вжитку.

До матеріально-технічних заходів, що виконуються владними суб'єктами в досліджуваній сфері й носять допоміжний характер, можна віднести діловодство, статистичні операції, складання довідок, звітів, систематизацію правових актів управління, доведення управлінських рішень до відома адресатів тощо.

Проведення організаційних та матеріально-технічних заходів як неправові форми регулювання забезпечення якості імпортованих товарів набуває особливого значення в умовах триваючого нині процесу реформування національного законодавства, його адаптації до законодавства Європейського Союзу про загальну безпечність продукції. Їх застосування завжди є необхідною передумовою для звернення до форм правових, дослідженню сутності, видів та особливостей яких присвячено окремий розділ даної роботи.

3. МЕТОДИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ІМПОРТОВАНИХ В УКРАЇНУ ТОВАРІВ

Практично реалізувати завдання, що постають перед органами держави у розглядуваній сфері, можна за допомогою певних методів, тобто способів, прийомів, що використовуються суб'єктами регулювання відносно об'єктів. Ці методи відображаються у формах регулювання, через взаємодію представників влади й підвладних осіб¹.

Методи регулювання (як і форми) – різноманітні. У науці адміністративного права пропонують розрізняти метод переконання і метод примусу. Деякі автори додають ще й метод заохочення, що дозволяє, на їхню думку, більш об'ємно розглянути зміст адміністративно-правового регулювання². Вплив на суспільні відносини у сфері економіки передбачає застосування прямих та непрямих методів. Такі методи в юридичній літературі називають також адміністративними та економічними³.

---

¹ Адміністративне право: підруч. / Ю. П. Битяк (кер. авт. кол.), В. М. Гаращук, В. В. Богуцький та ін. ; за заг. ред. Ю. П. Битяка, В. М. Гаращука, В. В. Зуй. – 2-ге вид., переробл. та доп. – Х. : Право, 2012. – С. 173; Бахрах Д. Н. Административное право : учеб. / Д. Н. Бахрах, Б. В. Россинский, Ю. Н. Стариков. – 3-е изд., пересмотр.и доп. – М. : Норма, 2008. – С. 434.

² Петров Г. М. Поощрение в государственном управлении (правовые аспекты) : [учеб.пособие] / Г.М. Петров. – Ярославль : [Б. и.], 1993. – С. 51.

³ Адміністративне право України. Академічний курс : підруч. : у 2 т. / [ред. кол. : В. Б. Авер'янов (голова)]. – К. : Юрид. думка, 2004. – Т. 1. Загальна частина. – С. 299–302; Адміністративне право: підруч. / Ю. П. Битяк (кер. авт. кол.), В. М. Гаращук, В. В. Богуцький та ін. ; за заг.

Адміністративні методи виявляються через:

а) прямий вплив суб'єктів на волю об'єктів, що призводить до надання чітких вказівок щодо поведінки останніх;

б) однобічний вибір способів вирішення поставлених завдань;

в) безумовну обов'язковість розпоряджень представників влади.

Використання таких методів не надає можливості об'єктам регулювання здійснювати за своїм розсудом ті чи інші дії; вони зобов'язані виконувати владні вимоги у межах встановлених адміністративних процедур, регламентованих не тільки законами, а й актами підзаконними.

Регулювання за допомогою економічних методів вимагає більше часу для отримання результату, очікуваного представниками влади. Адже останні не вправі примушувати до виконання загальнообов'язкових правил, а мають створити належні умови, в яких об'єкти регулювання зможуть самостійно визначити, як їм діяти з вигодою для себе й, одночасно, не порушувати цих правил. Застосування таких методів дозволяє забезпечити задоволення економічних (матеріальних) інтересів об'єктів. Отже, їх очевидна дієвість пов'язана із тим, що їх використання передбачає економічне стимулювання поведінки людей¹. Специфіка цих методів полягає також у тому, що виявляються вони у правових формах діяльності суб'єктів регулювання, наповнених економічним змістом. При цьому ефективність впливу на поведінку об'єктів однаковою мірою залежить як від

ред. Ю. П. Битяка, В. М. Гарашука, В.В. Зуй. – 2-ге вид., переробл. та доп. – Х. : Право, 2012. – С. 175–177; *Общее административное право* : учеб. / под ред. Ю. Н. Старилова. – Воронеж : Изд-во Воронеж. гос. ун-та, 2007. – С. 388–394; и др.

¹ Мельгунов В. Д. *Административно-правовое регулирование и административно-правовые режимы в сфере предпринимательской деятельности* : [монография] / В. Д. Мельгунов. – М. : Волтерс Клувер, 2008. – С. 22.

правильного вибору організаційно-правової форми, так від її економічного наповнення¹.

Серед численних методів регулювання у сфері, що розглядається, особливу роль відіграє адміністративний примус, який виявляється у застосуванні заходів, спрямованих на попередження потрапляння на вітчизняний ринок неякісної і небезпечної продукції, припинення протиправних діянь та притягнення винних у їх вчиненні до відповідальності.

Питання державного примусу завжди знаходились у центрі уваги вчених-правознавців. Широке коло та якісна неоднорідність суспільних відносин, на які здійснюється вплив за допомогою заходів державного примусу породили проблему їх класифікації. Серед заходів державного примусу особливе місце посідають заходи примусу адміністративного, який полягає у зовнішньому державно-правовому психічному чи фізичному впливі на свідомість і поведінку людей, внаслідок чого настають обмеження особистого, організаційного або майнового характеру. В юридичній літературі впродовж тривалого часу адміністративний примус визначається як такий, що здійснюється безпосередньо уповноваженими на це органами державного управління у формі адміністративних стягнень або інших заходів адміністративного впливу. Так, Д. М. Бахрах трактує адміністративний примус як застосування суб'єктами функціональної влади встановлених нормами адміністративного права примусових заходів у зв'язку з неправомірними діями². У свою чергу А. Т. Комзюк під адміністративним примусом розуміє застосування відповідними суб'єктами до осіб, які не перебувають в їх підпорядкуванні, незалежно від волі та бажання останніх, передбачених адміністративно-правовими нормами заходів впливу

---

¹ Петрова Т. В. Экономическое регулирование в системе методов регулирования отношений в сфере охраны окружающей среды / Т. В. Петрова // Государство и право на рубеже веков : матер. Всерос. конф. – М. : Изд-во ИГиП РАН, 2001. – С. 48.

² Бахрах Д. Н. Административная ответственность : учеб. пособие / Д. Н. Бахрах. – М. : Юриспруденция, 1999. – С. 7.

морального, майнового, особистісного (фізичного) та іншого характеру з метою охорони відповідних суспільних відносин шляхом попередження і припинення правопорушень, а також покарання за їх вчинення¹.

Зовнішньо адміністративний примус виявляється через застосування певних заходів. Питанням класифікації цих заходів в юридичній літературі приділено достатньо уваги. Наприклад, Д. М. Бахрах вирізняє заходи покарання, запобігання та поновлюючі². Найбільш поширеною класифікацією заходів адміністративного примусу є запропонована свого часу М. І. Єропкіним класифікація залежно від способу забезпечення правопорядку та цільового призначення³. За цим критерієм науковець виокремив заходи запобігання, припинення та відповідальності.

Зауважимо, що забезпечення якості товарів, що імпортуються в Україну, вимагає застосування значної кількості адміністративно-правових заходів. Порядку застосування останніх присвячено положення законів, а іноді – підзаконних нормативно-правових актів. Це ускладнює правозастосовчу діяльність. У зв'язку з цим класифікація таких заходів має не лише теоретичне, а й практичне значення, оскільки, з одного боку, дає змогу усвідомити їх сутність, цілі застосування, а з іншого – сприяє систематизації законодавства, його удосконаленню, забезпеченню ефективного впливу на правопорушників, вирішенню проблем притягнення їх до відповідальності. Не удаючись до полеміки про необхідність виокремлення тієї чи іншої групи заходів адміністративного

---

¹ Адміністративне право України. Академічний курс : підруч. : у 2 т. / [ред. кол. : В. Б. Авер'янов (голова)]. – К. : Юрид. думка, 2004. – Т. 1. Загальна частина. – С. 411.

² Бахрах Д. Н. Административное право : учебник / Д. Н. Бахрах, Б. В. Россинский, Ю. Н. Стариков. – 3-е изд., пересмотр. и доп. – М. : Норма, 2008. – С. 518–521.

³ Єропкин М. И. О классификации мер административного принуждения / М. И. Єропкин // Вопросы советского административного права на современном этапе : сб. статей / под.ред. Ю. М. Козлова. – М. : Госюриздат, 1963. – С. 61–62.

примусу, вважаємо, що для дослідження проблем забезпечення якості імпортованих товарів найбільш прийнятною є їх класифікація на запобіжні, припинення та заходи адміністративної відповідальності.

Адміністративно-запобіжні заходи сприяють попередженню правопорушень та мають профілактичний характер. Вони передують застосуванню інших заходів примусу, які реалізуються уже у випадках скоєння правопорушення. Запобіжні заходи різноманітні і застосовуються різними суб'єктами виконавчої влади, зокрема, митними органами, органами у справах захисту прав споживачів, органами державної санітарно-епідеміологічної, ветеринарно-фітосанітарної служби, іншими представниками влади, на яких покладено здійснення державного контролю за якістю товарів, що ввозяться в Україну.

Так, згідно із Законом України «Про основи державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» спеціалізовані органи державної влади проводять перевірки, ревізії, огляди, обстеження та інші дії з метою забезпечення належної якості продукції, прийнятного рівня безпеки для населення, навколишнього природного середовища¹. На підставі аналізу положень згаданого Закону, Митного кодексу України, законів «Про санітарно-епідеміологічне благополуччя населення», «Про безпечність та якість харчової продукції», «Про ветеринарну медицину», «Про карантин рослин» тощо, можна виокремити найбільш типові запобіжні заходи у досліджуваній сфері. До них можемо віднести:

а) перевірку документів, які підтверджують правомірність ввезення товарів, а також супровідних документів про відповідність товарів встановленим вимогам;

б) огляд, переогляд вантажів та транспортних засобів;

в) обстеження зразків продукції, їх відбір та експертизу (випробування).

---

¹ Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності : Закон України від 05.04.2007 р. № 877 // Офіц. вісн. України. – 2007. – № 44. – Ст. 1771.

Приміром, при ввезенні на територію України об'єктів державного ветеринарно-санітарного контролю державні інспектори ветеринарної медицини здійснюють перевірку безпечності даних об'єктів на підставі вивчення супровідних документів та огляду вантажу. Представники влади мають право: перевіряти дотримання ветеринарно-санітарних правил і наявність ветеринарних документів; встановлювати безпечність товарів, їх відповідність вимогам нормативних документів; відбирати зразки товарів для проведення ветеринарно-санітарної експертизи; провадити оцінку зразків товарів з метою перевірки дотримання ветеринарно-санітарних правил й встановлення відповідності мінімальним показникам якості; інспектувати автотранспортні засоби і видавати в разі потреби розпорядження (приписи) щодо них, якщо останні переміщувались через карантинні зони хвороб.

До специфічних запобіжних заходів, що здійснюються в досліджуваній сфері, можемо віднести надання суб'єктом господарювання повної, об'єктивної та достовірної інформації про дотримання ним встановлених вимог щодо якості і безпеки реалізованих товарів. Вивчення подібної інформації дозволяє встановити причини імовірних порушень та, відповідно, попередити їх вчинення у майбутньому. Цей захід носить примусовий характер, оскільки суб'єкт господарювання вимушений надавати таку інформацію. Статтею 156-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – ККУпАП) передбачено адміністративну відповідальність підприємців за відмову у наданні громадянам-споживачам необхідної, доступної, достовірної та своєчасної інформації про товари, їх кількість, якість, асортимент, а також про їх виробника. Про обов'язок суб'єктів господарювання повідомляти контролюючим органам, що продукція, яку вони реалізують, не відповідає встановленим вимогам безпеки або становить серйозний ризик ідеться також у законах України «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції» (частини 3 – 7 ст. 8) та «Про загальну безпечність нехарчової продукції» (статті 8 – 10).

Як слушно зауважує В. А. Юсупов, значення інформації полягає в тому, що вона дозволяє людям правильно орієнтуватися і є основою для прийняття будь-якого рішення¹. Надання інформації суб'єктами господарювання відносно якості реалізованих ними товарів як захід адміністративного запобігання здійснюється задля: а) координації діяльності контролюючих органів, уповноважених вчиняти дії, спрямовані на попередження порушень вимог нормативних документів; б) забезпечення представників влади відомостями через звернення споживачів про імовірні правопорушення та своєчасне їх припинення; в) оприлюднення певних даних для створення умов вільного та обґрунтованого вибору споживачами товарів належної якості.

Вказані напрямки інформаційного обміну частково передбачені нормативно-правовими актами, що регламентують діяльність контролюючих органів. Зокрема, відповідно до ч. 4 ст. 11 Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» суб'єкт господарювання зобов'язаний надавати документи, зразки продукції, пояснення, довідки, відомості, матеріали з питань, що виникають під час державного контролю². Нині про право на отримання інформації згадується у положеннях про окремі органи виконавчої влади та відомчих нормативних актах, що призведе до неможливості координації інформаційних потоків. Між тим, це найбільш важлива проблема, вирішення якої дозволить об'єднати всі органи, уповноважені контролювати якість імпортованої продукції, в єдину систему.

Здійснення заходів адміністративного припинення пов'язане з примусовим припиненням адміністративних правопорушень та забезпеченням виконання правопорушником

---

¹ Юсупов В. А. Научная организация исполнительной власти : учеб. пособие / В. А. Юсупов. – Волгоград : Изд-во Волгоград. ин-та экономики, социологии и права, 2003. – С. 90.

² Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності : Закон України від 05.04.2007 р. № 877 // Офіц. вісн. України. – 2007. – № 44. – Ст. 1771.

покладених на нього обов'язків. Відзначимо, що у законодавстві чітко не визначено перелік заходів припинення. У досліджуваній сфері до таких заходів можемо віднести:

- 1) проведення позапланової перевірки;
- 2) тимчасову заборону використання та реалізації товарів (обмеження надання продукції на ринку);
- 3) заборону надання продукції на ринку;
- 4) затримку товарів, якщо вони переміщуються без відповідних документів, що підтверджують їх якість, або не відповідають встановленим вимогам;
- 5) вилучення з обігу неякісної та небезпечної продукції;
- 6) відкликання продукції.

На особливу увагу заслуговують так звані комплексні заходи, які можуть носити як запобіжний, так і припиняючий характер. До заходів комплексного характеру можемо віднести проведення перевірок. На думку Ю. О. Тихомирова, заходи, що здійснюються з метою запобігання правопорушенням, мають профілактичну спрямованість. Такими заходами є, зокрема, перевірка документів, контрольні та наглядові перевірки тощо¹. Перевірка включає комплекс дій, спрямованих на отримання необхідної інформації, її аналіз та оцінювання, а також складання підсумкового документа за її результатами. Складання такого документа – обов'язкова дія, незалежно від результату проведення перевірки – відсутності чи виявлення правопорушення. У разі відсутності порушень закону, цей захід має запобіжний характер. Але в разі виявлення порушень, перевірка має припиняючий характер, що підтверджується винесенням приписів щодо усунення цих порушень.

Проведення позапланової перевірки суб'єкта господарювання вважаємо заходом припинення, оскільки така перевірка проводиться за наявності звернень фізичних або юридичних осіб про порушення суб'єктом господарювання вимог законодавства. Так, позапланові перевірки суб'єктів господарювання сфери торгівлі та послуг провадять посадові

---

¹ Тихомиров Ю. А. Административное право и процесс: полный курс : учеб. пособие / Ю. А. Тихомиров. – М. : Юринформцентр, 2001. – С. 194.

особи Державної інспекції України з питань захисту прав споживачів та її територіальних органів з метою контролю стану дотримання вимог законодавства про захист прав споживачів щодо якості та безпеки продукції, правил торгівлі та послуг, надання споживачам необхідної, доступної, достовірної та своєчасної інформації про продукцію. За їх результатами складають протоколи про вчинення адміністративних правопорушень, забороняють реалізацію продукції, припиняють її відвантаження та реалізацію, якщо вона не відповідає вимогам нормативних документів – до усунення виявлених недоліків.

Заборону або тимчасову заборону реалізації продукції застосовують представники багатьох органів з метою припинення обігу фальсифікованих, неякісних або небезпечних товарів. Приміром, посадові особи Державної інспекції України з питань захисту прав споживачів та її територіальних органів після перевірки підконтрольних суб'єктів господарювання можуть заборонити реалізацію продукції:

а) через відсутність документів, що засвідчують її відповідність нормативним вимогам, у тому числі – сертифікатів відповідності (свідоцтва про визнання відповідності);

б) ввезеної на територію України без документів, які підтверджують її належну якість;

в) без зазначення на упаковці строку придатності або із зазначенням, але з порушенням вимог нормативних документів;

г) строк придатності якої минув;

д) визнаної фальсифікованою.

Посадові особи санітарно-епідеміологічної служби мають право тимчасово забороняти використання та реалізацію хімічних речовин, продуктів харчування, технологічного устаткування, будівельних матеріалів, біологічних засобів, товарів широкого вжитку, джерел іонізуючого випромінювання у тому разі, якщо не здійснено їх гігієнічну регламентацію та державну реєстрацію, а також якщо їх визнано шкідливими для здоров'я людей.

Приміром, у 2013 р. Держветфітослужба України заборонила ввезення продукції тваринництва з 16 іноземних підприємств, оскільки під час розширеного контролю та лабораторних досліджень їх продукції виявили небезпеку для споживачів. Українську заборону отримали 6 підприємств з Бразилії (з 20 березня 2013 р. – всі підприємства), 4 – з Польщі, по 2 – з Німеччини та США й по одному з Бельгії й Норвегії. Окрім того, відомство попередило 9 підприємств різних країн про невідповідність їх продукції українським ветеринарно-санітарним вимогам¹.

Затримувати товари, щодо яких відсутні документи про їх якість можуть органи, які здійснюють контроль за переміщенням товарів на державному кордоні України. Зокрема, якщо державний фітосанітарний інспектор встановлює, що фітосанітарний сертифікат, яким супроводжується об'єкт регулювання, є неповним чи підробленим або іншим чином сфальсифікованим, або якщо він робить висновок, що об'єкти регулювання у даному вантажі не відповідають зазначеним у фітосанітарному сертифікаті, то вантаж затримується на відповідному прикордонному пункті. У разі порушення юридичними або фізичними особами вимог ветеринарно-санітарних заходів, якщо це може призвести до виникнення загрози життю та/або здоров'ю людей і тварин, регіональна служба державного ветеринарно-санітарного контролю та нагляду на державному кордоні та транспорті має право обмежувати, забороняти або припиняти відповідно до законодавства господарську діяльність цих осіб.

Вилучення з обігу неякісної та небезпечної продукції – це фактичне припинення її обігу (реалізації), здійснене в установленому порядку, спеціально уповноваженими органами виконавчої влади. Про даний захід йдеться у законах України «Про захист прав споживачів»², «Про безпечність та якість

---

¹ Державна ветеринарна та фітосанітарна служба : оф. веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vet.gov.ua/node/733>.

² Про захист прав споживачів : Закон України від 12.05.1992 р. № 1023-ХІІ // Відом. Верхов. Ради УРСР. – 1991. – № 30. – С. 379.

харчових продуктів»¹, «Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції»², у постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку утилізації або знищення неякісних або небезпечних алкогольних напоїв та тютюнових виробів»³, наказі Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження Порядку встановлення заборони (тимчасової заборони) та поновлення обігу лікарських засобів на території України»⁴. Згідно з положеннями даних актів органами, представники яких уповноважені застосовувати цей захід, є Міністерство екології та природних ресурсів України, Міністерство аграрної політики та продовольства України, Державна інспекція України з питань захисту прав споживачів, Державна санітарно-епідеміологічна служба України, Державна ветеринарна фітосанітарна служба України, їх територіальні органи в Автономній Республіці Крим, областях, районах, м. Києві і Севастополі. Так, посадові особи санітарно-епідеміологічної служби мають право вилучати з реалізації небезпечні для здоров'я продукти харчування, хімічні та радіоактивні речовини, а також біологічні матеріали.

Спеціально уповноважені органи виконавчої влади, які здійснюють державний контроль за якістю та безпечністю продукції згідно із Законом України «Про вилучення з обігу,

---

¹ Про безпечність та якість харчових продуктів : Закон України від 23.12.1997 р. № 771 // Відом. Верхов. Ради України. – 1998. – № 19 – Ст. 98.

² Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції : Закон України від 14.01.2000 р. № 1393 // Відом. Верхов. Ради України. – 2000. – № 12. – Ст. 95.

³ Про затвердження Порядку утилізації або знищення неякісних або небезпечних алкогольних напоїв та тютюнових виробів : постанова Кабінету Міністрів України від 19.04.2004 р. № 508 // Офіц. вісн. України. – 2004. – № 16. – Ст. 1121.

⁴ Про затвердження Порядку встановлення заборони (тимчасової заборони) та поновлення обігу лікарських засобів на території України : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 22.11.2011 р. № 809 // Офіц. вісн. України. – 2012. – № 11. – Ст. 429.

переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції» на підставі результатів відповідних перевірок видають у межах своїх повноважень обов'язкові для виконання власником продукції рішення про вилучення з обігу неякісної та небезпечної продукції і подальше поводження з нею – її переробку, утилізацію або знищення.

Щодо нехарчової продукції, то відповідно до законів України «Про державний ринковий нагляд та контроль нехарчової продукції» та «Про загальну безпечність нехарчової продукції» продукція, яка надається на ринку або вже надана споживачам, може бути вилучена чи відкликана з обігу.

Так, за даними Державної інспекції України з питань захисту прав споживачів протягом 2012 р. територіальними органами та Управлінням ринкового нагляду Держспоживінспекції України здійснено 829 перевірок характеристик продукції, з них: 642 – планові виїзні перевірки у розповсюджувачів; 24 – планові невиїзні перевірки у розповсюджувачів та виробників такої продукції. У ході проведення перевірок порушення виявлено у 599 випадках. Було проведено 359 випробувань зразків нехарчової продукції. За результатами проведених випробувань у 93 випадках встановлено невідповідність вимогам нормативних документів та нормативно-правових актів, що становить 26 % від загальної кількості випробувань. За результатами перевірок характеристик продукції прийнято понад 800 рішень про вжиття обмежувальних (корегувальних) заходів, з них: 358 рішень про приведення продукції у відповідність із встановленими вимогами; 379 рішень про тимчасову заборону надання продукції, приведення продукції у відповідність, заборона надання продукції на ринку; 44 рішення про заборону надання продукції на ринку; 18 рішень про відкликання продукції; 2 рішення про знищення продукції або приведення її в інший спосіб до стану, що виключає її використання¹.

---

¹ Державна інспекція України з питань захисту прав споживачів : офіц. веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dsiu.gov.ua/content/zvitidrn.html>.

Протягом 2013 р. проведено 2857 перевірок характеристик продукції, з яких 2194 планових та 663 позапланових перевірки. У 1828 випадках виявлено порушення, що становить 64 % від загальної кількості перевіреної продукції. За результатами перевірок характеристик продукції прийнято 2816 рішень про вжиття обмежувальних (корегувальних) заходів (в основному це рішення про тимчасову заборону реалізації продукції на ринку та приведення продукції у відповідність із встановленими вимогами). Основними порушеннями, які виявлені під час проведення перевірок характеристик продукції були: відсутність національного знаку відповідності; відсутність декларації про відповідність; невідповідність маркування вимогам нормативно-правових актів та нормативних документів, а саме: відсутність інформації про найменування, адресу виробника або уповноваженої особи, застережливої інформації щодо застосування продукції тощо.

Примусовими заходами, які дозволяють швидко відкоригувати поведінку порушників правил, що діють у досліджуваній сфері, є адміністративні стягнення.

Метою адміністративно-правового регулювання забезпечення якості імпортованої продукції є встановлення правопорядку у сфері її обігу. Обов'язкові вимоги щодо обігу такої продукції захищаються адміністративними санкціями, а їх порушення кваліфікуються як адміністративні правопорушення (проступки), які є підставою адміністративної відповідальності.

На жаль, у законодавстві України, зокрема у Кодексі України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП)¹, не закріплено визначення (поняття) «адміністративна відповідальність». У Кодексі виокремлено дві ознаки даного виду юридичної відповідальності – наявність адміністративного правопорушення та застосування адміністративного стягнення.

---

¹ Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8073-Х (із змінами та доповненнями станом на 15.08.2012 р.) [Електронний ресурс] // Законодавство України : офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=80731-10>.

В юридичній літературі існують різні, іноді суттєво відмінні один від одного, підходи щодо визначення поняття адміністративної відповідальності. У найбільш загальному вигляді під такою відповідальністю розуміють накладення на правопорушників загальнообов'язкових правил, які діють у державному управлінні, адміністративних стягнень, що тягнуть за собою для цих осіб обтяжливі наслідки матеріального чи морального характеру¹.

Можна зробити висновок, що, з одного боку, адміністративна відповідальність є видом юридичної відповідальності, а з іншого – її заходи є видом заходів адміністративного примусу, спрямованих на забезпечення прав і свобод людини та громадянина, законності й правопорядку у сфері державного управління.

Нормативне визначення адміністративного правопорушення (проступку) закріплено у ст. 9 КУпАП. Таким правопорушенням (проступком) визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність.

Порушення положень чинних нормативно-правових актів, якими встановлено вимоги щодо якості товарів, у тому числі й імпортованих, формують склади адміністративних проступків. До таких проступків можна віднести протиправні діяння у сфері охорони здоров'я населення та навколишнього природного середовища, недотримання ветеринарно-санітарних правил, законодавства про захист прав споживачів, а також проступки, пов'язані з порушенням правил стандартизації та сертифікації товарів.

Конституційне право людини на безпечне навколишнє природне середовище знаходить своє розширене тлумачення у

---

¹ Адміністративне право : підруч. / Ю. П. Битяк (кер. авт. кол.), В. М. Гарашук, В. В. Богущкий та ін. ; за заг. ред. Ю. П. Битяка, В. М. Гарашука, В. В. Зуй. – 2-ге вид., переробл. та доп. – Х. : Право, 2012. – С. 185.

Законі України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», відповідно до якого громадяни України мають право: на безпечні для здоров'я і життя продукти харчування, питну воду, навколишнє природне середовище; на відшкодування шкоди, завданої їх здоров'ю внаслідок порушення фізичними та юридичними особами санітарного законодавства; достовірну і своєчасну інформацію про наявні та можливі фактори ризику для здоров'я та їх ступінь. Посягання на санітарно-епідемічну безпеку населення визнаються адміністративними проступками. Статтею 42 КУпАП передбачено відповідальність за порушення санітарно-гігієнічних і санітарно-протиепідемічних правил та норм.

Адміністративну відповідальність та фінансові санкції за порушення санітарного законодавства встановлено ст. 46 Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення». Посадові особи та громадяни притягуються до адміністративної відповідальності за порушення санітарного законодавства або невиконання постанов, розпоряджень, приписів, висновків посадових осіб органів, установ і закладів державної санітарно-епідеміологічної служби. До юридичних осіб, які порушили санітарне законодавство, застосовуються фінансові санкції у вигляді штрафу за:

1) реалізацію продукції, забороненої до випуску і реалізації посадовими особами органів, установ і закладів державної санітарно-епідеміологічної служби;

2) випуск, реалізацію продукції, яка внаслідок порушення вимог стандартів, санітарних норм є небезпечною для життя і здоров'я людей;

3) реалізацію на території України імпортової продукції, яка не відповідає вимогам стандартів щодо безпеки для життя і здоров'я людей, санітарних норм, що діють в Україні;

4) ухилення від пред'явлення посадовим особам державної санітарно-епідеміологічної служби продукції, яка підлягає контролю тощо. Факти вчинення даних проступків фіксуються в протоколах про порушення санітарних норм,

оформлених у встановленому порядку, а постанови про накладення штрафів чи застосування фінансових санкцій є обов'язковими для виконання.

З метою запобігання потрапляння в країну шкідливих для здоров'я людей і тварин речовин, токсинів, збудників хвороб людей і тварин, поширення епідемій і епізоотій проводиться карантинна перевірка та спеціальна обробка ввезених в Україну матеріалів. У КУпАП виокремлено як склад адміністративного проступку ввезення в Україну, вивезення з України, транзит через її територію, вивезення з карантинних зон або ввезення до них об'єктів регулювання, які не пройшли фітосанітарного контролю (ст. 106). Предметом цього проступку можуть бути будь-які матеріали, перевірка і оброблення яких відповідно до нормативних положень, є обов'язковими. Суб'єктами відповідальності виступають як громадяни, так і посадові особи, до чийх обов'язків входить дотримання правил вивезення матеріалів з прикордонних територій. Законом України «Про карантин рослин» встановлено відповідальність за порушення законодавства у сфері карантину рослин. Її покладено у тому числі на осіб, винних у завезенні на територію України, вивезенні з карантинних зон, реалізації об'єктів регулювання, які не пройшли фітосанітарний контроль (ст. 47).

Суворе дотримання ветеринарних та ветеринарно-санітарних правил гарантує якість продукції тваринного походження. За порушення таких правил законодавством передбачено заходи юридичної, зокрема, адміністративної відповідальності. Стаття 107 КУпАП встановлює адміністративну відповідальність за порушення правил щодо карантину тварин, ветеринарно-санітарних вимог, передбачених Законом України «Про ветеринарну медицину» та іншими правовими актами. Крім того у ст. 104 Закону про ветеринарну медицину зазначається, що за правопорушення в галузі ветеринарної медицини на фізичних, юридичних осіб та фізичних осіб-суб'єктів підприємницької діяльності, чия діяльність пов'язана з виробництвом та обігом об'єктів державного ветеринарно-санітарного контролю та нагляду,

накладається штраф відповідно до закону. Порядок розгляду справ про порушення законодавства з питань ветеринарної медицини, органи, уповноважені їх розглядати, правила накладення штрафів також визначаються вказаним Законом.

Згідно зі ст. 156-1 КУпАП адміністративними проступками визнаються:

а) відмова працівників торгівлі, громадського харчування та сфери послуг і громадян, які займаються підприємницькою діяльністю в цих галузях, у наданні громадянам-споживачам необхідної, доступної, достовірної та своєчасної інформації про товари (роботи, послуги), їх кількість, якість, асортимент, а також про їх виробника (виконавця, продавця), у навчанні безпечного та правильного їх використання, а так само обмеження прав громадян-споживачів на перевірку якості, комплектності, ваги та ціни придбаних товарів;

б) відмова зазначеними особами в реалізації права споживачу в разі придбання ним товару неналежної якості;

в) надання виробниками або зазначеними особами недостовірної інформації про продукцію, в разі якщо ця інформація не зашкодила життю, здоров'ю та майну споживача.

Відповідно до приписів законів України «Про захист прав споживачів»¹, «Про стандартизацію»², «Про підтвердження відповідності»³, «Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності»⁴ якість та безпечність продукції засвідчується сертифікатами відповідності. Глава 13 КУпАП вміщує інформацію щодо відповідальності за порушення в галузі сертифікації. Окремі статті даної глави

---

¹ Про захист прав споживачів : Закон України від 12.05.1992 р. № 1023-ХП // Відом. Верхов. Ради УРСР. – 1991. – № 30. – С. 379.

² Про стандартизацію : Закон України від 17.05.2001 р. № 2408 // Відом. Верхов. Ради України. – 2001. – № 31. – Ст. 145.

³ Про підтвердження відповідності : Закон України від 17.05.2001 р. № 2406-III // Відом. Верхов. Ради України. – 2001. – № 32. – Ст. 169.

⁴ Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності : Закон України від 01.12.2005 р. № 3164-IV // Відом. Верхов. Ради України. – 2006. – № 12. – Ст. 101.

описують склади проступків у сфері стандартизації та метрології. Так, ст. 167 передбачено відповідальність за ведення в обіг (випуск на ринок України, в тому числі з ремонту) або реалізацію продукції, яка не відповідає вимогам стандартів, сертифікатів відповідності, норм, правил і зразків (еталонів) щодо безпечності, якості, комплектності та упаковки. Відповідальність за недодержання стандартів і технічних умов при транспортуванні, зберіганні та використанні (експлуатації) продукції, якщо це спричинило зниження якості, псування або наднормативні втрати продукції, передбачено ст. 170.

Статтею 170-1 встановлено санкції за введення виробником чи постачальником в обіг продукції (у тому числі імпоротної), яка підлягає обов'язковому підтвердженню відповідності, але щодо якої немає сертифіката відповідності або свідоцтва про визнання чи складеної відповідно до вимог технічного регламенту декларації про відповідність, а також за неправомірне застосування національного знака відповідності. Порухення встановленого порядку видачі сертифіката відповідності призводить до застосування санкцій, визначених у ст. 172-1.

Зауважимо, що склади проступків, санкції, порядок їх застосування, а також процедура виконання постанов про накладення стягнень на суб'єктів господарювання за порушення законодавства про ринковий нагляд і загальну безпечність нехарчової продукції описані у законах України «Про загальну безпечність нехарчової продукції»¹ та «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції»². Згідно із приписами даних актів до порушень у досліджуваній сфері відносяться:

1) введення в обіг продукції, що становить серйозний ризик, або яка не відповідає встановленим вимогам;

---

¹ Про загальну безпечність нехарчової продукції : Закон України від 02.12.2010 р. № 2736 // Відом. Верхов. Ради України. – 2011. – № 22. – Ст. 145.

² Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції : Закон України від 02.12.2010 р. № 2735 // Офіц. вісн. України. – 2010. – № 101. – Ст. 3602.

2) нанесення Національного знака відповідності на продукцію, що не відповідає вимогам технічних регламентів;

3) розповсюдження продукції, на якій відсутній Національний знак відповідності, якщо його нанесення на продукцію передбачено технічним регламентом;

4) розповсюдження продукції, щодо якої неналежно застосовано Національний знак відповідності;

5) розповсюдження продукції без декларації про відповідність, якщо згідно з технічним регламентом продукція має супроводжуватися такою декларацією;

6) недодержання умов зберігання продукції, яка розповсюджується, якщо внаслідок цього продукція стала такою, що становить серйозний ризик та/або не відповідає встановленим вимогам;

7) невиконання або неповне виконання рішення про вжиття обмежувальних (корегувальних) заходів;

8) невиконання припису про негайне усунення порушень вимог щодо представлення за місцем проведення ярмарку, виставки, показу чи демонстрації продукції, що не відповідає встановленим вимогам та ін.

Суб'єктами відповідальності за порушення у розглядуваній сфері можуть бути фізичні особи-суб'єкти підприємницької діяльності, посадові особи, а також юридичні особи.

КУпАП передбачено відповідальність осіб фізичних. Упродовж багатьох років вважається дискусійним питання відносно визнання юридичних осіб суб'єктами адміністративної відповідальності. На даний час усе більше науковців погоджуються із тим, що останні за порушення у сфері державного управління притягаються до адміністративної відповідальності¹. Такий підхід зумовлює розробку й

---

¹ Лукьянец Д. Юридическое лицо как субъект административной ответственности: дополнительные аргументы «за» / Д. Лукьянец // Юридическая практика. – 2001. – № 18 (176). – С. 1, 9; Жильцов О. Л. Адміністративна відповідальність юридичних осіб: процесуально-правовий аспект : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Олександр

запровадження нормативних приписів, якими врегульовано питання застосування санкцій до юридичних осіб. Такі приписи, як правило, подібні до положень КУпАП. Наприклад, про відповідальність юридичних осіб йдеться у законах України «Про загальну безпечність нехарчової продукції», «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції», «Про захист прав споживачів», «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», «Про ветеринарну медицину» та ін. Але, як справедливо відзначає О. В. Синьов, ці нормативні положення закріплюють переліки конкретних діянь і санкцій за їх вчинення, обминаючи такі важливі питання, як строки застосування примусових заходів, обставини, що виключають відповідальність, порядок накладення стягнень тощо¹.

У рішенні Конституційного Суду України від 30 травня 2001 р. (Справа про відповідальність юридичних осіб) відзначено, що притягнення до відповідальності юридичних осіб має здійснюватись на підставі тих процесуальних норм, які регламентують провадження у справі про порушення такими особами норм законодавства. Суд констатує, що в законах України, які встановлюють відповідальність юридичних осіб у публічних сферах, зокрема, в законах про банки і банківську діяльність, про захист економічної конкуренції, процесуальні норми стали органічною частиною законодавства про юридичну відповідальність. У більшості випадків законодавець обмежується визначенням змісту правопорушення та санкцій, суб'єкта правопорушення, органу, який накладає стягнення, та органу, до якого оскаржується рішення, не вирішуючи питань щодо строків притягнення до такої відповідальності, строків застосування заходів впливу, порядку оскарження рішень про

Леонідович Жильцов. – Запоріжжя, 2006. – 214 с.; Зима О. Т. Адміністративна відповідальність юридичних осіб : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Олександр Тарасович Зима. – Х., 2001. – 164 с.

¹ Синьов О. В. Адміністративна відповідальність за правопорушення, що посягають на права і свободи громадян : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Олександр Володимирович Синьов. – Х., 2001. – С. 35.

накладення стягнень тощо. Стан регулювання притягнення юридичних осіб до відповідальності, зокрема, щодо визначення строків застосування до них заходів впливу, Суд вважає неповним і таким, що не відповідає конституційному визначенню України як правової держави. При цьому законодавець може диференціювати строки притягнення до відповідальності, процедуру застосування заходів впливу до порушників законодавства залежно від особливостей суспільних відносин, що регламентуються зазначеним законодавством¹.

Диференційований підхід до визначення виду примусового заходу й процедури притягнення до відповідальності суб'єктів господарювання законодавець демонструє в Законі України «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції», ст. 44 якого встановлено штрафні санкції для трьох груп суб'єктів: а) для осіб, які ввели продукцію в обіг або вважаються такими; б) для розповсюджувачів продукції та в) для інших суб'єктів господарювання².

Розповсюджувачами вважаються будь-які суб'єкти, крім виробників та імпортерів, фізичні чи юридичні особи в ланцюгу постачання, які пропонують продукцію на ринку України. До інших суб'єктів господарювання віднесено виробників, їх представників та імпортерів відповідної продукції.

Відповідно до Закону виробником продукції є:

а) фізична чи юридична особа-резидент України, яка є виготовлювачем продукції або яка заявляє про себе як про

---

¹ У справі за конституційним зверненням відкритого акціонерного товариства «Всеукраїнський Акціонерний Банк» щодо офіційного тлумачення положень п. 22 ч. 1 ст. 92 Конституції України, ч. 1, 3 ст. 2, ч. 1 ст. 38 Кодексу України про адміністративні правопорушення (справа про відповідальність юридичних осіб) : рішення Конституційного Суду України від 30.05.2001 р. № 7-рп/2001 // Офіц. вісн. України. – 2001. – № 24. – Ст. 1076.

² Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції : Закон України від 02.12.2010 р. № 2735 // Офіц. вісн. України. – 2010. – № 101. – Ст. 3602.

виготовлювача, розміщуючи на продукції своє найменування, торговельну марку чи інше позначення;

б) особа-резидент України, яка відновлює продукцію;

в) уповноважений представник виготовлювача продукції в Україні;

г) імпортер продукції (у разі якщо виготовлювачем продукції є фізична чи юридична особа-нерезидент України, яка не має свого уповноваженого представника в Україні).

Статтею 46 Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» визначено заходи адміністративної відповідальності для фізичних осіб та фінансові санкції для осіб юридичних. Подібне розмежування запроваджено і в інших законодавчих актах. У більшості випадків щодо юридичних осіб вживаються поняття «відповідальність» та «фінансові санкції» замість понять «адміністративна відповідальність» та «адміністративні стягнення». Припускаємо, що така термінологічна обережність пояснюється відсутністю єдиного процесуального закону, яким би визначався порядок притягнення до відповідальності за вчинення адміністративних проступків як фізичних, так і юридичних осіб.

Рішення про притягнення до адміністративної відповідальності фізичних осіб-суб'єктів підприємницької діяльності, а також посадових осіб за порушення у розглядуваній сфері відповідно до статей 236, 238, 238-2, 244-7, 244-19 КУпАП можуть ухвалювати представники:

1) органів державної санітарно-епідеміологічної служби – за порушення, передбачені ст. 42 КУпАП;

2) органів ветеринарної медицини, підрозділів ветеринарної міліції з проведення карантинних ветеринарних заходів – за порушення, передбачені ст. 107 КУпАП;

3) органів Державної служби з карантину рослин – за діяння, встановлені ст. 106 КУпАП;

4) центрального органу виконавчої влади у сфері стандартизації, метрології та сертифікації України та його територіальних підрозділів – за правопорушення, передбачені статтями 156-1, 167, 168, 170, 170-1, 172-1 КУпАП;

5) органів ринково нагляду – за порушення, передбачені ст. 188-37 КУпАП.

Процедура притягнення до відповідальності юридичних осіб за проступки у досліджуваній сфері більш-менш детально описана в Законі України «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції». Згідно з його положеннями справи про накладення штрафів за відповідні порушення розглядаються керівниками органів ринкового нагляду або заступниками таких керівників. Суми штрафів перераховуються до Державного бюджету України. Про вчинення порушень посадовими особами органів ринкового нагляду складається протокол, який разом із поясненнями керівника, іншої відповідальної посадової особи та документами, що стосуються справи, передається представникам влади, уповноваженим їх розглядати.

Керівник чи заступник керівника органу ринкового нагляду розглядає справу протягом 15 днів з дня отримання документів та приймає рішення про накладення штрафу у формі постанови. Суб'єкт господарювання має сплатити штраф у п'ятнадцятиденний строк з дня отримання постанови. Порядок оскарження постанови про накладення штрафу також окреслено у Законі. Сплата штрафу не звільняє суб'єкта господарювання від відповідальності за шкоду, завдану споживачам (користувачам) продукції.

До прийняття Закону України «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції» діяв Декрет Кабінету Міністрів України «Про державний нагляд за додержанням стандартів, норм і правил та відповідальність за їх порушення», яким визначався порядок притягнення до відповідальності суб'єктів підприємницької діяльності за порушення стандартів, норм і правил.

Зокрема, на підставі акта перевірки, оформленого у встановленому порядку, підприємцю видавалось обов'язкове для виконання рішення про сплату штрафу. Функції щодо здійснення державного нагляду за додержанням технічних регламентів з підтвердження відповідності, стандартів, норм і

правил, а також інших вимог, пов'язаних з якістю продукції були покладені на центральний орган виконавчої влади у сфері технічного регулювання та споживчої політики та його територіальні органи. Постанови про накладення штрафів видавали головні державні інспектори Автономної Республіки Крим, областей, міст або їх заступники, а також головний державний інспектор України або його заступники.

У разі невиконання порушником постанови протягом 15 днів з дня її отримання вона підлягала примусовому виконанню в порядку, встановленому Законом України «Про виконавче провадження». У разі відсутності відповідних документів, передбачених законодавством, щодо митного оформлення імпортованих товарів (обладнання, комплектуючих виробів, матеріалів і сировини, які використовуються під час виробництва продукції), акт перевірки надсилався до правоохоронних органів.

Так, за 9 місяців 2013 р. Інспекцією з питань захисту прав споживачів у Харківській області згідно кварталних планів роботи Держспоживінспекції України, а також при розгляді скарг споживачів були проведені перевірки у 810 суб'єктів господарювання, з яких планових – у 414 суб'єкта господарювання, позапланових – у 396 суб'єкта господарювання. При перевірках дотримання вимог діючого законодавства у сфері захисту прав споживачів виявлені порушення у 489 суб'єктів господарювання, що складає 60,4% від загальної кількості перевірених суб'єктів. Через невідповідність нормативній документації було забраковано та знято з реалізації 23 % перевіреної продукції. Продукцію бракували та знімали з реалізації через відсутність супровідних документів щодо її якості та безпечності, інформації про товар, прострочений термін придатності, відсутність сертифіката відповідності, неналежні умови зберігання та порушення вимог нормативних документів щодо маркування.

За результатами перевірок до адміністративної відповідальності притягнуто 362 посадових особи та накладено адміністративних штрафів на загальну суму 63,262 тис. грн. До

167 суб'єктів господарювання застосовано адміністративно-господарські санкції на суму 118,223 тис. грн.¹

Як бачимо, за порушення законодавства з питань забезпечення якості товарів як щодо фізичних, так і щодо юридичних осіб застосовується санкція у вигляді штрафу. Очевидно, що обрання законодавцем даного примусового заходу обумовлено тим, що за його допомогою можна швидко та ефективно вплинути на поведінку або діяльність суб'єкта відповідальності. Разом із тим вбачаємо за можливе відносно підприємців застосувати на додаток до штрафних санкцій інші примусові заходи. Приміром, суттєво позначатимуться на діяльності суб'єктів порушень-підприємців такі заходи, як: оприлюднення інформації про притягнення їх до відповідальності; обов'язок повернути майнову вигоду; позбавлення наданих пільг, субсидій або податкових переваг; заборона користуватися дотаціями, субвенціями, іншими формами фінансової допомоги з боку держави тощо.

На підставі викладеного можемо констатувати: нині в упорядкуванні суспільних зв'язків, обумовлених забезпеченням якості товарів, що ввозяться в Україну, провідну роль відіграють адміністративні методи. Їх використання іноді призводить до надмірної уваги з боку представників влади відносно суб'єктів підприємництва. Хоча така увага дійсно гарантує захист споживачів від потенційно небезпечної продукції, запобігаючи потраплянню на споживчий ринок товарів, які не відповідають встановленим вимогам.

Однак в умовах модернізації економіки, інтегрування в Європейську спільноту необхідно, на наш погляд, мінімізувати пряме втручання представників держави у відносини між споживачем та виробником. Адже нормальний перебіг цих відносин підтримується вільною конкурентною боротьбою, результатом якої є пропозиція найякіснішої продукції, яка, врешті-решт, і обирається споживачем. Держава має

---

¹ Інформація про виконану роботу Інспекцією з питань захисту прав споживачів у Харківській області за 9 місяців 2013 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.zps.com.ua/zvit/zvit_9mis_2013.pdf.

сконцентрувати свою діяльність на таких напрямках: а) реформування систем стандартизації та підтвердження відповідності; б) удосконалення процедур контролю за якістю імпортованих товарів; в) визначення порядку відкликання неякісних товарів; г) розвиток механізмів судового примусу, які можуть бути задіяні щодо недбалих постачальників; д) розробка правових засад діяльності самоврядних організацій, які вправі встановлювати високі стандарти поведінки господарюючих суб'єктів-членів цих організацій на ринку виробників й постачальників продукції.

ДЛЯ НОТАТОК

Наукове видання

Серія «Наукові доповіді»

Випуск 11

Балакарєва Ірина Миколаївна

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ
РЕГУЛЮВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЯКОСТІ ТОВАРІВ, ЩО ВВОЗЯТЬСЯ В УКРАЇНУ:
ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА**

Видано в авторській редакції

Комп'ютерна верстка *О. І. Шевченко*

Підписано до друку 01.11.2013 р.
Формат 60x84 ¹/₁₆. Папір офсет. Друк офсет.
Гарнітура Times. Умов. друк. арк. 4,18. Обл.-вид. арк. 4,7.
Наклад 300 прим. Ціна договірна. Зам. № 742.

ТОВ «Оберіг».
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 345 від 07.12.2007 р.
61140, м. Харків, просп. Гагаріна, 62, к. 97

Б20 **Балакарева І. М.**
Адміністративно-правове регулювання забезпечення якості товарів, що ввозяться в Україну: загальна характеристика / І. М. Балакарева. – Х. : Оберіг, 2013. – 72 с. – (Серія «Наукові доповіді», вип. 11).
ISBN 978-966-8689-15-4

У науковій доповіді розглядаються теоретичні питання адміністративно-правового регулювання забезпечення якості товарів, що ввозяться в Україну: сутність, форми та методи такої діяльності, етапи розвитку вітчизняного законодавства у досліджуваній сфері.

Для науковців, викладачів, аспірантів, студентів, практичних працівників.

ББК 67.9(4УКР)301